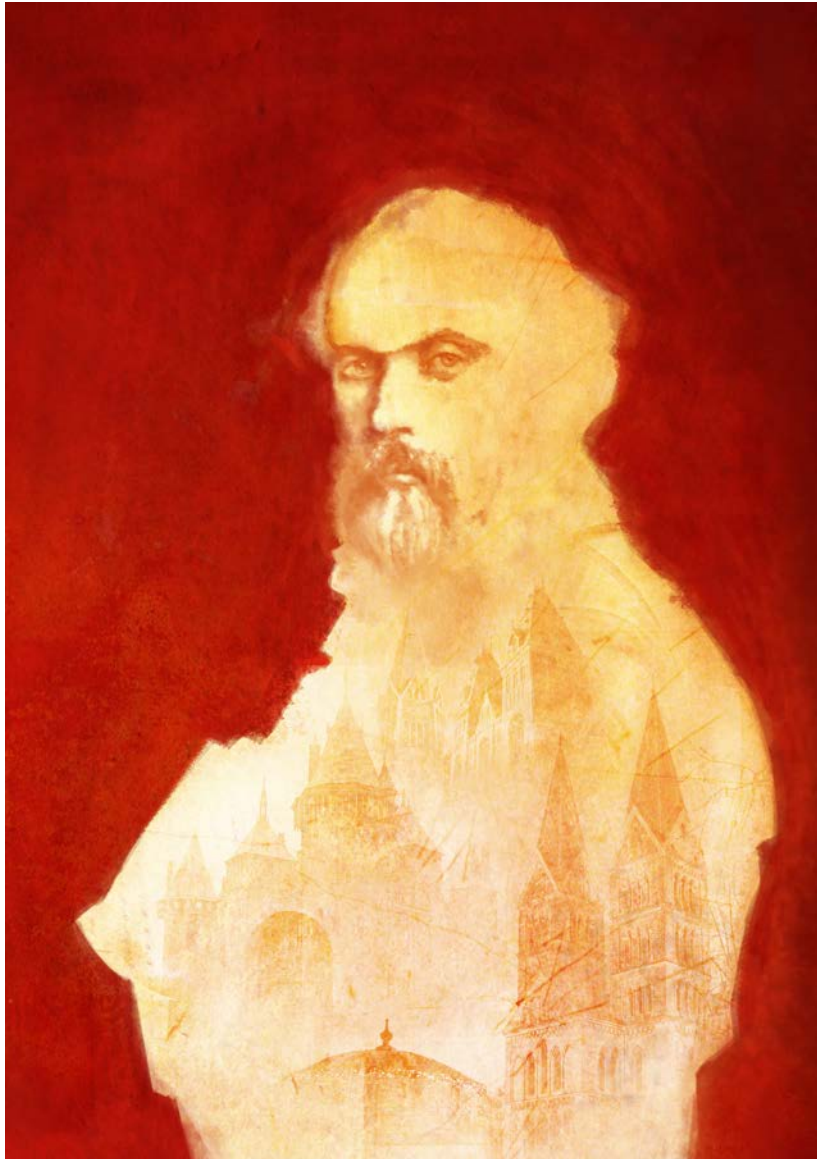

Cuypersbulletin

Nieuwsbrief van het Cuypersgenootschap,
Vereniging en Stichting tot behoud van negentiende- en
twintigste-eeuws cultuurgood in Nederland.
jaargang 18 - 2013 - nummer 2

Cuypersgenootschap

Colofon

Het Cuypersbulletin verschijnt zo mogelijk vier maal per jaar. De redactie ontvangt graag mededelingen, wetenswaardigheden, brieven en korte artikelen over onderwerpen die het werkterrein van het genootschap in de ruimste zin van het woord betreffen. De opgenomen artikelen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs de zienswijze van het bestuur en de redactie.

Redactie: drs. H.E. Wesselink
Redactieadres: Kuipersstraat 65h, 1074 EH Amsterdam
e-mail: hermanewes@gmail.com
tel: 06-20816448

Druk: Multicopy Amsterdam
Foto's: H.E. Wesselink, tenzij anders vermeld

Het Cuypersgenootschap, opgericht 15 januari 1984, is een vereniging en stichting tot behoud van negentiende - en twintigste-eeuws cultuurgood in Nederland.

Bestuur:
Prof. dr. V.V. Stissi, voorzitter
L.W. Dubbelaar, secretaris
Drs. J.G.W.R. Dekkers, penningmeester
Mr. M.M.G.M. Richter, lid

Secretariaat: Postbus 575, 6800 AN Arnhem
Tel. 0172 - 404 760

e-mail: secretaris@cuypersgenootschap.nl
website: www.cuypersgenootschap.nl en www.cuypersjaar.nl
Het Cuypersgenootschap is een ANBI.
Postbankrekening: 483 50 02 t.n.v. penningmeester Cuypersgenootschap, Druten

Omslag: portret van Pierre Cuypers, gepubliceerd bij het nieuwe boek "Cuyperskoorts". Zie blz. 36.
In het portret zijn contouren van "zijn" gebouwen te zien: het Rijksmuseum, kasteel de Haar en de Munsterkerk in Roermond. Opname: Cuypersarchief

Inhoud

Redactioneel	3
Symposium neostijlen in het interieur 1850-1900	3
Jaarverslag 2012	5
Verkorte jaarrekening CG 2012	30
Verklaring kascommissie 2012	32
Tentoonstelling Cuypers en het Rijksmuseum	33
Van Cuypershuis naar Cuypers' graf op het oude kerkhof	34
Boek Cuyperskoorts	36
Wist u dat ... Tien eeuwen kasteel De Haar	37
Eclecticisme, modern of niet?	41
Overige uitgaven	42

Redactioneel

Herman Wesselink

Het heeft even geduurd, maar hier volgt de tweede nieuwsbrief van het Cuypersgenootschap van 2013. In dit nummer is veel aandacht voor publicaties en tentoonstellingen rond ons boegbeeld Pierre Cuypers. Het Rijksmuseum heeft sinds de heropening in april dit jaar inmiddels al meer dan een miljoen bezoekers mogen verwelkomen. Met betrekking tot de geschiedenis van het gebouw en de restauratie is een fraai boekwerk uitgekomen, waarover in dit nummer een recensie is opgenomen. Het Cuypershuis in Roermond wijdt gedurende het hele jaar een tentoonstelling aan het Rijksmuseum. In dit nummer wordt u verder via het jaarverslag van onze secretaris op de hoogte gebracht van alle acties en activiteiten van het afgelopen jaar. Als reminder zijn ook de lopende acties die in de jaren vóór 2012 begonnen in dit verslag opgenomen. In de lange lijst komen zoals gebruikelijk een aantal successen en verliezen naar voren.

De rest van de inhoud in dit nummer wordt vooral beheerst door publicaties, tentoonstellingen en symposia rond Cuypers en de neostijlen in de tweede helft van de negentiende eeuw. Hiervoor is inmiddels volop aandacht en waardering, maar het erfgoed uit deze periode zal ook in de toekomst om onze aandacht blijven vragen.

Tenslotte verzoeken wij leden die de contributie van dit jaar nog niet hebben betaald met klem dit alsnog te doen. De acties voor behoud van het erfgoed kunnen wij alleen voeren dankzij uw bijdrage. Wij hopen dat iedereen dit jaar en komende jaren ons zal blijven steunen in onze strijd voor behoud van het jonge erfgoed.

Namens het bestuur wens ik u een goed najaar toe.

Symposium neostijlen in het interieur 1850-1900, 25 oktober 2013

Op 13 april 2013 opende het Rijksmuseum Amsterdam na een grootse renovatie zijn deuren. De heropening van P.J.H. Cuypers' meesterwerk uit 1885 is aanleiding voor een nieuwe kennismaking met het leven en werk van een van Nederlands grootste architecten en zijn tijdgenoten.

Naast een aantal kenmerkende gebouwen als het Rijksmuseum, het Centraal Museum Amsterdam en Kasteel De Haar, is Pierre Cuypers vooral bekend van de vele tientallen kerken die hij door heel Nederland heeft gebouwd. Minder bekend is dat hij ook meubels, kunstvoorwerpen en complete interieurs heeft ontworpen. Cuypers greep in zijn vormgeving net als zijn tijdgenoten terug op eerdere stijlperiodes. De tweede helft van de 19e eeuw is de tijd waarin stijlkenmerken van de gotiek, renaissance en rococo naar hartenlust werden toegepast en gecombineerd. De historiserende stijlen

worden gezien als een reactie op grote maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de vervlakking van het ambacht door de industrialisatie van het productieproces.

Hoewel men tot ver in de 20e eeuw misprijzend kon spreken over deze periode is er de laatste decennia een herwaardering ontstaan voor de 'lelijke tijd'. Het verbluffende vakmanschap en de vindingrijkheid waarmee de betere kwaliteit meubelen, gebruiksvoorwerpen en gebouwen werden vervaardigd zijn uniek. Een kwaliteit die men ook vond bij grotere meubelmakerijen als de firma Horrix, die een welgesteld publiek van alle stijlen bediende.

Stichting Ebenist wijdt het 10e Nederlandse Symposium voor Hout- en Meubelrestauratie aan een architect-ontwerper in zijn tijd; een periode van vijftig jaar die zich kenmerkt door een eclecticisme in de architectuur en de toegepaste kunst.

Het programma luidt als volgt:
9:00 u. Registratie met koffie en thee

Opening door de dagvoorzitter van Stichting Ebenist en een introductie door Taco Dibbits, directeur Collecties van het Rijksmuseum Amsterdam

Pierre Cuypers en zijn gotische droom

Wies van Leeuwen: Kunsthistoricus, gespecialiseerd in de bouwkunst van de 19e eeuw en Pierre Cuypers in het bijzonder

Een introductie op Cuypers' werken en opvattingen: eigentijdse techniek gehuld in een historisch gewaad. Hoe Cuypers binnen zijn gotische universum zijn stijl en werkwijze aanpaste en verfijnde.

Hoogtepunten uit de beginjaren van atelier Cuypers-Stoltzenberg, Roermond

Lidwien Schiphorst: Kunsthistoricus, gepromoveerd op de kunstwerkplaatsen Pierre

Cuypers

In 1852 gaat in Roermond atelier Cuypers-Stoltzenberg voor 'christelijke beelden en meubels' van start. Hoogtepunten uit de beginjaren passeren de revue, met een bijzondere aandacht voor de meubelkunst.

Pauze

De rol van de architect als ontwerper van het Gesamtkunstwerk

Barbara Laan: Interieurhistoricus, gespecialiseerd in interieurs uit de 19e en 20e eeuw

Het ontwerpen van een Gesamtkunstwerk was in de tweede helft van de negentiende eeuw de ideale opgave voor menig architect. Hoe gingen zij te werk en met welke kunstenaars, ambachtslieden, (meubel)firma's en leveranciers van bouwmaterialen werkten zij?

De meubilering van Kasteel de Haar 1893-1910

Jacqueline Heijenbrok: Architectuur- en bouwhistoricus, De Fabryck - Bureau voor Gebouwhistorisch Onderzoek, Utrecht

Een overzicht van de meubelen in middeleeuwse trant die voor dit megalomane project werden geproduceerd: de inspiratie, vervaardiging en hun betekenis voor de 'middeleeuwenmythe'. Welke omzwervingen heeft een aantal van deze meubels gemaakt?

The mediæval furniture of John Pollard Seddon

Max Donnelly: Curator of 19th-century furniture, Victoria and Albert Museum, London

John Pollard Seddon (1827–1906) is an English Gothic Revival architect and designer, and perhaps the English equivalent of Pierre Cuypers. His 'King René's Honeymoon Cabinet' (1862) was a manifesto piece which promoted the unity of the arts. The V&A also holds nearly 2,000 of Seddon's drawings and these,

together with examples of his furniture, will be the focus of this talk.

Lunch

Negentiende-eeuwse neostijlen aan het Hof

Paul Rem: Conservator meubilaire goederen Paleis Het Loo, Apeldoorn

Een geanimeerde tocht langs de diverse 19e-eeuwse neostijlen die het huis van Oranje opsierden.

Een Salm in Artis. Mysteries rond een kleuronderzoek

Leonieke Polman: Restauratieschilder en kleuronderzoeker

Kleuronderzoek in de vergaderzaal van het ledenlokaal van architect Gerlof Salm (1831-1897) bracht een klein mysterie aan het licht. Dankzij een 'interdisciplinaire werkwijze' konden de vragen omtrent de ontdekking worden beantwoord.

Rijksmuseum Amsterdam: de reconstructie van de decoratieve wandafwerking van de Voorhal

Claudia Junge-Dijkman: Restaurator historische binnenruimten, SRAL

Onder het motto 'verder met Cuypers' heeft Stichting Restauratie Atelier Limburg na onderzoek reconstructies uitgevoerd van de decoratieve wandafwerkingen van onder andere de Voorhal, de Eregalerij en de bibliotheek. De lezing gaat in op de aspecten die een rol speelden bij het onderzoek en de uitvoering, zoals de keuzes voor reconstructie boven vrijleggen en restaureren, het verfsysteem en de samenwerking van een groot team van restauratoren, decoratieschilders en leerlingen van vakschool Sint Lucas. Aansluitend is een bezoek aan het museum mogelijk. Het programma is aan verandering onderhevig.

Als u het symposium wilt bijwonen, kunt u zich aanmelden middels het inschrijfformulier op de website, www.ebenist.org, klik vervolgens op de link "aankomend symposium".

Kosten voor deelname: €80,- Voor studenten: €70,- Lunch, koffie/thee én de publicatie van de lezingen zijn inbegrepen. U dient het bedrag van te voren over te maken - de nodige gegevens ontvangt u per email na inschrijving. Het is niet mogelijk aan de deur te betalen.

Jaarverslag 2012

Leo Dubbelaar

Dit jaarverslag is een gecombineerd verslag over het jaar 2012 van de Vereniging en Stichting Cuypersgenootschap. Zowel vereniging als stichting zijn twee afzonderlijke organen die gezien hun doelstelling en werkzaamheden nauw met elkaar zijn verbonden. Beide organen hebben afzonderlijke statuten.

Beleidsplan 2011-2016

Op 28 november 2010 is op het landgoed Mariënwaerdt te Beesd een zogenaamde heidag gehouden. Het doel van dit overleg is de ambities en uitdagingen van het Cuypersgenootschap voor de komende vijf jaar te inventariseren met als uiteindelijk doel een 'vijfjarenmasterplan' voor het Cuypersgenootschap. Op deze manier kan Cuypersgenootschap binnen een overzichtelijke tijdshorizon de ambities concreet maken, knelpunten constateren en zo gemakkelijker (strategische) keuzes maken. Onder leiding van communicatieadviseur/lid Edwin Schoemaker namen naast het dagelijks bestuur, Norman Vervat en

David Mulder als vertegenwoordigers van de jongere generatie, deel aan het overleg.

Van het overleg is een zogenaamd Startdocument vijfjarenplan Cuypersgenootschap gemaakt waarin de volgende vijf punten aan de orde komen:

1. Werkveld en ambities
2. Organisatie
3. Leden
4. Communicatie
5. Inkomsten

Deze vijf punten zijn uitgewerkt in het Startdocument en worden in de komende bestuursvergaderingen verder ingevuld. Door tijdgebrek en ontbreken van extra bijstand kon in 2012 een aantal punten niet verder worden ingevuld. Dit onderwerp blijft op de agenda staan.

Rijksbeleid

In september 2009 heeft minister Plasterk de beleidsbrief Modernisering van de Monumentenzorg (MoMo) naar de Tweede Kamer gezonden. In 2011 is MoMo door het parlement aangenomen en is de Monumentenwet 1988 gewijzigd. Nadere gegevens over MoMo zijn te vinden op de website www.cultureelerfgoed.nl.

Voor ons genootschap heeft het nieuwe rijksbeleid ingrijpende gevolgen. Het belangrijkste middel om een bedreigd onbeschermd monument te redden van de ondergang is het aanvragen van de rijksmonumentenstatus. Met wisselend succes hebben we dat in ruim 25 jaar kunnen bewerkstelligen en zijn veel bedreigde monumenten veilig gesteld. MoMo zorgt ervoor dat er per 1 januari 2012 aanvragen (de zogenaamde artikel 3-aanvragen) van belanghebbende organisaties tot aanwijzing van objecten als rijksmonument geen uitgebreide wettelijke behandeling w.o.

voorbescherming hoeven te ondergaan. Met andere woorden: het Rijk (lees Rijksdienst) is wettelijk niet verplicht om aanvragen van ons genootschap tot bescherming van bedreigd erfgoed formeel te behandelen. Het Rijk kan nu door middel van aanwijsprogramma's zelf bepalen welke objecten worden als rijksmonument worden aangewezen.

Per 1 januari 2009 kon ons genootschap al geen objecten van vóór 1940 voordragen voor plaatsing op de rijkslijst. Per 1 januari 2012 geldt die maatregel ook voor objecten uit de periode 1940-1961. Er kunnen wel suggesties voor bescherming bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) worden ingediend. Op de website van de RCE staat een lijst van ingediende suggesties waarbij de stand van zaken wordt bijgehouden. Een enkeling kan door de RCE worden voorgedragen tot plaatsing op de rijkslijst. In december 2011 hebben wij op de valreep een aantal wederopbouwkerken voorgedragen tot plaatsing. Deze aanvragen zijn nog bij het rijk in behandeling. Er zijn geen suggesties bij het rijk ingediend.

Voor bescherming van bedreigd erfgoed zonder monumentenstatus richten wij ons nu tot de gemeenten. In het verslagjaar zijn bij diverse gemeenten een aantal verzoeken tot aanwijzing van objecten als gemeentelijke monumenten ingediend. In een afzonderlijk overzicht zijn deze objecten genoemd.

Bij rijksaanwijzingsprogramma's wordt het Cuypersgenootschap door het rijk benaderd voor inbreng en advies zodat we een andere rol bij het rijk hebben gekregen. Verder is van belang dat per 1 januari 2012 de leeftijdsgrens van 50 jaar is vervallen zodat ook monumenten van na 1961 als rijksmonument kunnen worden aangewezen.

Een andere belangrijke peiler bij MoMo is de bescherming van erfgoed via het bestemmingsplan en overige ruimtelijke plannen. Dit gegeven is voor ons en de meeste erfgoedorganisaties nieuw. De komende tijd zullen we ons daarin verdiepen.

De laatste peiler bij MoMo is het herbestemmen van monumenten die hun (oorspronkelijke) functie verliezen. Met name is dit het geval bij kerken die in rap tempo hun deuren sluiten. Ook hier ligt voor ons een grote uitdaging om tot behoud en herbestemming over te gaan.

Bescherming topmonumenten periode 1959-1965

In het verslagjaar heeft het rijk besloten dat in navolging van de bescherming van de zgn. "100 Plasterk-wederopbouwmonumenten 1940-1958" ongeveer 100 topmonumenten uit de periode 1959-1965 op rijksniveau zullen worden voorgedragen tot bescherming. Bij de voorbereiding heeft het rijk het Cuypersgenootschap uitgenodigd om mee te denken bij de selectie. In februari en oktober heeft het genootschap deelgenomen aan twee bijeenkomsten en inbreng gegeven. Daarnaast heeft het genootschap gereageerd op de concept-lijst van potentiële monumenten. Uit deze concept-lijst bleek dat verscheidene monumenten inmiddels al waren gesloopt. Het Cuypersgenootschap heeft door middel van een uitgebreide brief gereageerd op de voorgedragen monumenten per categorie en een aantal topmonumenten toegevoegd. Zo zijn de verzoeken van het genootschap om de Gerbrandy-toren in IJsselstein en de Christus Koningkerk van Heerlen-Vrieheide toe te voegen door het rijk gehonoreerd.

Het rijk heeft uiteindelijk 89 topmonumenten voorgedragen tot bescherming. In onze ogen veel te weinig,

maar er is gelukkig een begin gemaakt met de bescherming van deze toppers. In de voordracht is ook de Sint Jozef Arbeiderkerk in Meerssen meegenomen. Voor deze kerk hadden wij in december 2011 bij het rijk een beschermingsverzoek ingediend. In maart 2013 is de wettelijke procedure tot bescherming van deze monumenten opgestart.

Ontvankelijkheid Stichting Cuypersgenootschap in bezwaar- en beroepsprocedures

In een beroepsprocedure tegen aantasting van het beschermd stadsgezicht Rotterdam door bouw van een horecapaviljoen met ponton aan de Westerkade is de stichting Cuypersgenootschap door de rechtbank Rotterdam op 30 juni 2011 niet ontvankelijk verklaard. De rechtbank is van mening dat de werkzaamheden van de Stichting Cuypersgenootschap bestaan uit het voeren van juridische procedures en geen andere werkzaamheden verrichten.

De voor ons onverwachte uitspraak van de rechtbank heeft grote gevolgen voor onze werkzaamheden en zal juist door gemeenten worden aangegrepen om bij behoudsacties de stichting buiten spel te zetten. In dit geval waren we genooddaakt om tegen de uitspraak van de rechtbank beroep aan te tekenen bij de Raad van State, omdat de stichting naast juridische procedures ook andere werkzaamheden verricht. Op 25 april 2012 heeft de Raad van State bepaald dat de rechtbank Rotterdam op onjuiste gronden de stichting niet ontvankelijk heeft verklaard. In dezelfde uitspraak is de stichting niet ontvankelijk verklaard omdat zij volgens de statuten het beschermen van het stadsgezicht niet als doel stelt. Naar aanleiding van deze uitspraak zullen de statuten van de stichting worden aangepast. Deze aanpassing is in 2012 nog

niet gerealiseerd.

De rechtbanken Maastricht en 's-Gravenhage hebben de stichting Cuypersgenootschap gezien haar werkzaamheden wel ontvankelijk verklaard. De gemeenten Beek (L) en Wassenaar hebben met verwijzing naar de uitspraak van de rechtbank Rotterdam geprobeerd om de stichting niet ontvankelijk te laten verklaren. De gemeente Wassenaar is tegen de uitspraak van de rechtbank bij de Raad van State in beroep gegaan. Dit is door de Raad van State ongegrond verklaard.

Ledenadministratie

Per 31 december 2012 waren er 348 leden ingeschreven. Dat zijn er 14 minder dan een jaar daarvoor. 3 leden zijn in 2012 overleden. In 2012 hebben 24 leden aangekondigd om het lidmaatschap te beëindigen. Aangezien statutair het verenigingsjaar vanaf 1 januari loopt, zijn deze leden vanaf 1 januari 2013 uitgeschreven. Op 1 juni 2013 hebben wij 319 leden.

In 2012 hebben zich 8 nieuwe leden aangemeld.

We kunnen uit concluderen dat het ledenaantal fors daalt en dat er vrijwel geen nieuwe leden bijkomen. Dit baart ons zorgen. Daling van het ledenbestand is een landelijke trend waar andere organisaties ook last van hebben. Onze inkomsten zijn afhankelijk van betalende leden. Om het gewenste aantal van 450 á 500 leden weer terug te krijgen moeten we middelen gaan zoeken om actief leden te gaan werven en ook vasthouden.

Bestuurssamenstelling

In 2012 zijn er geen wijzigingen in het verenigings- en stichtingsbestuur. Op 31 december 2012 bestaat het bestuur van de Vereniging Cuypersgenootschap en Stichting Cuypersgenootschap uit: prof. dr. Vladimir Stissi (voorzitter), Leo

Dubbelaar (secretaris), drs. Jan Dekkers (penningmeester) en mr. Marcel Richter (2^e secretaris en portefeuillehouder Limburg). De in 2010 ontstane vacatures binnen het bestuur zijn grotendeels door twee actieve leden ingevuld. Herman Wesselink vervult het redacteurschap van het Cuypersgenootschap en verzorgt de notulering van bestuursvergaderingen bij afwezigheid van Marcel Richter. De ledenadministratie wordt gedaan door Marc Stegeman. De functie van redacteur jaarboek wordt waargenomen door de voorzitter. De heren Wesselink en Stegeman maken geen deel uit van het bestuur van vereniging en stichting.

Het bestuurslidmaatschap wordt door de bestuursleden gecombineerd met hun dagelijkse werkzaamheden wat soms niet eenvoudig is en veel tijd vraagt. We hopen dat u daarvoor begrip toont en dat sommige zaken noodgedwongen niet vlekkeloos verlopen, zoals het wel zal moeten gaan. Uitbreiding van het bestuur of hulp aan activiteiten door leden wordt zeer dringend op prijs gesteld.

De behoudsacties in Amsterdam en directe omgeving worden geleid door een actieve werkgroep die door een aparte voorzitter (Ludy Giebels) en secretaris (Wim Nypels) worden gecoördineerd. Het bestuur blijft verantwoordelijk voor de activiteiten van de werkgroep.

De behoudsacties elders in het land, worden geleid en gecoördineerd door de secretaris, bijgestaan door Herman Wesselink en Norman Vervat.

Huisvesting secretariaat

In 2012 is de huisvesting van het secretariaat in Boskoop ongewijzigd gebleven. Het postadres (postbus 575, 6800 AN Arnhem) blijft ondanks de hoge kosten gehandhaafd om verwarring in de adressering te voorkomen. Statutair is de vereniging het Cuypersgenootschap gevestigd in Ohé en Laak, gemeente

Maasgouw. De Stichting Cuypersgenootschap is statutair gevestigd in Linne, gemeente Maasgouw.

Excursies en lezingen

Op 12 mei 2012 werd de voorjaarsexcursie gehouden in West-Friesland en de Wieringermeerpolder. Bezocht werden de Gereformeerde kerk van Egbert Reitsma te Andijk en het raadhuis van Kropholler in Medemblik. In de Wieringermeerpolder, drooggelegd in 1924-1930, werd een rondrit gehouden langs het erfgoed van de polder zoals gemaal Lely, overheidsgebouwen, kerken, dorpsbebouwing en boerderijen. Een niet gepland bezoek werd gebracht aan de proefboerderij De Oostwaardhoeve (rijksmonument), die in de periode 1935-1941 als Joods Werkcentrum werd gebruikt. De Algemene Ledenvergadering met lunch werd gehouden in Wervershoof. De excursie werd georganiseerd door Leo Dubbelaar, Agnes van der Linden en Herman Wesselink. 27 leden hebben deelgenomen aan de excursie.

Op 3 november 2012 werd de najaarsexcursie met Algemene Ledenvergadering gehouden in Ede. We bezochten het complex met diverse monumentale kazernes, het ENKA-complex en het Tuindorp Vooruit. De excursie werd georganiseerd door Jean Gardeniers en Agnes van der Linden. Aan de excursie hebben 28 leden deelgenomen. Er zijn in het verslagjaar geen lezingen georganiseerd.

Publicaties

In het verslagjaar zijn drie Cuypersbulletins verschenen met dank aan redacteur Herman Wesselink. Door problematiek rondom de conversie van de website zijn de bulletins nog niet geplaatst op de website. In het verslagjaar is geen jaarboek verschenen.

Het redigeerwerk van de reeds aangekondigde en langverwachte uitgave van de door de secretaris vervaardigde DVD "3500 Katholieke Parochiekerken in Nederland 1853-1995" over de rooms-katholieke kerkbouw in Nederland is na vertraging in 2011 verder ter hand genomen. Na verwachting zal in 2013 het redigeerwerk worden afgerond. Probleem is nu de kwaliteit van de gescande foto's. Deze is onvoldoende. De meeste foto's moeten opnieuw worden ingescand.

Algemene ledenvergaderingen

Op 12 mei 2012 werd de Algemene Ledenvergadering gehouden in het café-restaurant 't Fortuin te Wervershoof. In de vergadering werd onder andere de jaarrekening 2011 vastgesteld. Op 3 november 2012 werd in conferentiecentrum De Reehorst in Ede een korte Algemene Ledenvergadering gehouden waarbij onder andere de begroting voor 2013 is vastgesteld.

Financiën

Voor het financieel jaarverslag 2012 wordt verwezen naar het verslag en uitleg van de penningmeester.

Website

Per 1 december 2010 is het contract met de provider Two Creative (Bas Tempelman) beëindigd en is een contract gesloten met provider Pulida New Media Design (Vincent Derks). De bedoeling was dat de website www.cuypersjaar.nl/www.pierrecuypers.nl onder de website www.cuypersgenootschap.nl werden ondergebracht.

De ombouw van de website is verre van vlekkeloos gegaan. De nieuwe website is pas na veel vertraging in september 2011 in de lucht gaan. Bij de conversie van de oude naar de nieuwe website zijn een

aantal achterliggende pagina's niet meegenomen. Eén van de pagina's bestond uit de digitale bestanden van de Cuypersbulletins. Ook de oude website www.cuypersjaar.nl/www.pierreCuypers.nl kon niet in de nieuwe website worden geïntegreerd omdat de licenties van beide websites inmiddels waren verlopen door het niet tijdig oppakken door de provider. Hierbij zijn de bestanden van deze twee voormalige websites verloren gegaan. Op dit moment is de website verre van volledig. Herhaalde pogingen tot contact met de provider zijn tot nu vruchteloos gebleven. De contacten met Pulida zijn inmiddels opgezegd en we zijn nog op zoek naar een deskundige provider die ook tijd heeft om de site te actualiseren. We missen deskundigheid en mankracht om de website dusdanig in te richten tot een goed middel waarbij we voor de buitenwacht ons werk kunnen uitdragen.

Deelname in werk- klankbordgroepen

In het verenigingsjaar heeft het genootschap deelgenomen in gemeentelijke werk- en klankbordgroepen en commissies voor bijvoorbeeld uitbreiding van gemeentelijke monumentenlijsten en monumenten- c.q. erfgoedbeleid. In de gemeenten Amsterdam, Bloemendaal, Katwijk, Wassenaar, Voorschoten en Roermond zijn door het Cuypersgenootschap vertegenwoordigers namens het bestuur afgevaardigd. Daarnaast heeft het Cuypersgenootschap in 2012 deelgenomen aan twee sessies die door het rijk waren georganiseerd ten behoeve van de selectie topmonumenten 1959-1965. Het Cuypersgenootschap neemt deel aan het zogenaamde Platform Mariaplaats tussen erfgoedinstellingen in Utrecht. In het verslagjaar is er geen overleg geweest. Door aftreden van bestuurslid Hugo Landheer in 2010 is er geen vaste vertegenwoordiger van het

Cuypersgenootschap in het platform.

Behoudsacties

De meeste behoudsacties zijn georganiseerd in samenwerking met diverse lokale behoudsorganisaties, Bond Heemschut en Task Force Toekomst Kerkgebouwen.

Religieus erfgoed

De ontkerkelijking in Nederland is inmiddels een bekend gegeven. De grote kerkgenootschappen reageren op de krimp van het ledenaantal met de afstoting van gebouwen, vaak uit puur economische overwegingen. Daarnaast speelt het priestertekort een grote rol waardoor katholieke parochies moeten gaan fuseren. Veel monumentale kerkgebouwen verliezen hun oorspronkelijke functie en staan voor de uitdaging om een nieuwe functie te krijgen, wat niet eenvoudig is. Met name monumentale kerken die geen monumentenstatus bezitten worden bij sluiting direct in hun voortbestaan bedreigd. Voor het Cuypersgenootschap is het een grote uitdaging om met name de bedreigde "parels" van de ondergang te redden. In 2010 is een start gemaakt met het selecteren van monumentale onbeschermde rooms-katholieke kerken in Noord-Brabant en Limburg. Een groot aantal aanwijzingsverzoeken zijn al ingediend en worden door lokale overheden behandeld.

Door een flinke toename van bedreigde of op termijn bedreigde monumentale kerkgebouwen worden de behoudsacties van het genootschap voor het grootste deel gedomineerd door religieuze gebouwen ten opzichte van overige categorieën monumenten die bij leegstand makkelijker kunnen worden herbestemd. Met de Task Force Toekomst Kerkgebouwen en Stichting Behoud en

Herbestemming Religieus Erfgoed (BHRE) wordt intensief samengewerkt.

Overzicht behoudsacties

Nieuwe behoudsacties in 2012 zijn gestart in:

- Hengelo (O), Gemeentelijk Badhuis Oldenzaalsestraat 18, 1919. In augustus 2012 heeft de gemeente Hengelo besloten om de monumentenstatus van het vervallen pand in te trekken om het pand te verkopen aan een onbekende projectontwikkelaar die de naastgelegen Ariënschool wil gaan restaureren en herbestemmen onder voorwaarde dat het badhuis wordt gesloopt ten behoeve van een parkeerterrein. Huidig eigenaar woonstichting Welbions ziet geen mogelijkheden om beide panden te herbestemmen. Bezwaar is ingediend tegen het intrekingsbesluit. In februari 2013 is het bezwaar ongegrond verklaard en is ook de sloopmelding geaccepteerd. In maart 2013 is bij de rechtbank beroep aangetekend inclusief een verzoek tot een voorlopige voorziening. In april 2013 is de voorziening door de rechter toegewezen zodat de beschermde status nog van kracht is gedurende de bodemprocedure die nog door de rechtbank moet worden behandeld. De inmiddels bekende projectontwikkelaars hebben zich teruggetrokken. Deze behoudsactie wordt samen met Bond Heemschut uitgevoerd. Daags voor de verschijning van dit bulletin werd bekend dat Heemschut en het CG in het gelijk zijn gesteld en het badhuis als monument is aangewezen.
- Groesbeek, Zomacomplex (erfgoed

schoenzolenindustrie), 1955-1956.

In maart 2012 verzoek Heemschut en Stichting Industrieel Erfgoed Gelderland-Flevoland tot aanwijzing van het bedreigde complex als rijksmonument ondersteund. In mei 2013 heeft het rijk de aanvraag afgewezen omdat het geen topmonument is. Wel vindt het rijk dat het complex uitzonderlijk gaaf is en verzoekt de gemeente tot bescherming op lokaal niveau.

- Kerkdriel, Herv. Kerk, 1952-1953, H.A. en G. Pothoven (gemeente Maasdriel heeft in maart 2013 aangegeven dat zij de kerk wil gaan beschermen)
- Kerkdriel, RK-H. Martinuskerk, 1954-1955, Deur en Pouderoyen (gemeente Maasdriel heeft in maart 2013 aangegeven dat zij de kerk wil gaan beschermen)
- Velddriel, RK-H. Martinuskerk, 1953, Jos Schijvens (gemeente Maasdriel heeft zomer 2013 besloten om de kerk aan te wijzen. De parochie kan hiertegen in beroep gaan)
- Ammerzoden, RK-H. Willibrorduskerk, 1952-1953, H. van Putten (gemeente Maasdriel heeft in maart 2013 aangegeven dat zij de kerk wil gaan beschermen)
- Utrecht-Tuindorp, Gerrit Rietveldcollege voorheen College Blaucapel, Winklerlaan 373, 1965, C. Elffers. De school wordt bedreigd door sloop. Gemeente Utrecht heeft verzoek tot bescherming afgewezen en kiest voor nieuwbouw van de school en woningbouw. In december 2012 is bezwaar aangetekend en bij de Raad van State beroep aangetekend tegen de vaststelling van het bestemmingsplan. Deze

- behoudsactie wordt samen met Vereniging Oud-Utrecht en Bond Heemschut uitgevoerd.
- Utrecht, Hovenierswoning, Van Zijstweg 51, 1875. Samen met Vereniging Oud-Utrecht en Bond Heemschut. Pand staat in de weg voor aanleg van de HOV-baan.
 - Hilversum, uitbreiding KRO-gebouw, Emmastraat 50-52, 1954, F.J. Wiegerinck en H.J. van Balen. Het oudere gedeelte uit 1936 is beschermd als rijksmonument. Studio complex staat sinds het vertrek van de KRO leeg. Deze behoudsactie wordt samen met Bond Heemschut uitgevoerd.
 - Hilversum, Villa Overduin, Vaartweg 109, 1895, J. de Groot. In november 2012 is de gemeente verzocht om bescherming. In mei 2013 is de aanvraag afgewezen omdat volgens de monumentencommissie het pand niet meer gaaf is. Deze behoudsactie wordt samen met de plaatselijke Historische Kring Albertus Perk uitgevoerd.
 - Bussum, RK-Pensionaat Mariënborg, Brinklaan 82, 1878-1881, Alfred Tepe.
 - Muiden. Inspraakreactie op de Nota Cultuurhistorie en Landschap Gemeente Muiden.
 - Aalsmeer, Zuiderkerk, Hortensialaan 55, 1953, J.F. Berghoef. Sinds 2008 staat de kerk leeg en is verkocht aan een projectontwikkelaar. Deze ziet geen mogelijkheden tot behoud en wil nieuwbouw op de locatie van de kerk. In mei 2012 is de gemeente Aalsmeer verzocht om tot bescherming over te gaan. In oktober 2012 heeft de gemeente ons verzoek afgewezen omdat ze in een eerder stadium hebben aangegeven de kerk niet te beschermen. Het bezwaar dat wij hebben ingediend is in maart 2013 ongegrond verklaard. Tegen dat besluit is geen beroep ingesteld. De gemeenteraad heeft verzocht om nader onderzoek naar de mogelijkheden van hergebruik van het kerkgebouw.
 - Uithoorn, RK-kerk St. Jans Onthoofding of Schanskerk, 1866-1868, H.J. van der Brink. Door problemen met de fundering is de kerk aan de eredienst onttrokken. In mei 2012 kwam het bericht over de slechte bouwkundige toestand van de twee torens en werd het kerkbestuur aangeschreven om maatregelen te nemen. Daarnaast is geconstateerd dat op last van de gemeente onderdelen van de torens zoals kruisen zonder de vereiste monumentenvergunning zijn verwijderd. Het kerkbestuur heeft de gemeente verzocht tot sloop van de kerk. In september 2012 is de Werkgroep herbestemming Schanskerk opgericht. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van Heemschut, Cuypersgenootschap en Task Force Toekomst Kerkgebouwen. Mede namens deze werkgroep is ingesproken in de vergadering van de monumentencommissie. Op grond van het advies van de monumentencommissie heeft de gemeente Uithoorn in november 2012 besloten om de sloopvergunning te weigeren. Het kerkbestuur heeft bezwaar ingediend. Over de herbestemming van de kerk zijn goede vooruitzichten.
 - Broek in Waterland, Woningbouwcomplex Burg. P. Ph.

- Paulplantsoen voor bejaarden, 1954, K.F. Simons. In maart 2012 is de gemeente Waterland verzocht om het complex te beschermen. In mei 2013 zijn berichten in de plaatselijke pers dat de gemeente onze aanvraag wil gaan afwijzen.
- Wormerland, afvoeren drie monumenten van de provinciale monumentenlijst. In augustus 2012 hebben wij naar de provincie Noord-Holland gereageerd op het voornemen tot afvoer drie monumenten wegens gewijzigd beleid. De provincie heeft in december 2012 aangegeven dat er twee monumenten worden afgevoerd. Deze twee monumenten worden door de gemeente Wormerland beschermd.
 - Den Helder, NS-station, 1958, G.J. van der Grinten. Wordt bedreigd met afbraak in verband met plannen nieuwbouw stadhuis annex station. In mei 2012 is de gemeente verzocht om het gebouw te beschermen. In mei 2013 besluit de gemeente om onze aanvraag af te wijzen en te kiezen voor nieuwbouw van een gecombineerd stadhuis en station.
 - Bergen-Binnen NH., Winkelplein, 1957-1960, Van den Broek en Bakema.
 - Wassenaar, Dienstwoning landgoed Duindigt, Buurtweg 136-138, 1905, G.J. van der Mark. Gemeentelijk monument. In april 2012 is bezwaar ingediend tegen de vergunning waarbij alleen de voorgevel behouden blijft en de rest van het pand wordt verminkt. Ook de monumentencommissie heeft negatief advies gegeven. Het bezwaar is ongegrond verklaard en er is beroep aangetekend bij de rechtbank. De rechter komt in december 2012 toch tot de conclusie dat de gemeente voldoende heeft gemotiveerd om af te wijken van het advies van de monumentencommissie. Alleen heeft de gemeente een fout gemaakt door het besluit alleen te laten ondertekenen door de burgemeester. Ondanks dat, krijgen we onze griffiegelden terug, maar wordt het pand verminkt.
 - Wassenaar, Vijverweg 9 en Katwijkseweg 15 en 20. In mei 2012 is bezwaar gemaakt tegen afwijzing van genoemde panden op de gemeentelijke monumentenlijst. De afwijzingsbesluiten zijn vermeld op besluitenlijsten van het college. Na toezending van aanvullende correspondentie door de gemeente is het bezwaar op het pand Vijverweg 9 ingetrokken. De bezwaren op de panden Katwijkseweg 15 en 20 zijn ongegrond verklaard. Door het ontbreken van een deskundig rapport voor de zeldzame bollenschuur Katwijkseweg 20 is geen beroep bij de rechtbank ingesteld.
 - Wassenaar. In juni 2012 is een zienswijze ingediend op het voornemen om als proef een welstandsvrij gebied aan te wijzen voor een periode van twee jaar. De meerderheid van de gemeenteraad heeft onze zienswijze niet overgenomen.
 - Den Haag-Benoordenhout, H. Paschalis Baylonkerk, 1919-1921, A.J. Kropholler. Zienswijze op verplaatsing ciborium, communiebanken en doopvont. Zie verder bij in 2012 beëindigde behoudsacties.

- Den Haag, H.H. Martelaren van Gorcumkerk, Stadhoudersplantsoen 28, 1954-1955, N. Molenaar jr. Zie verder bij in 2012 beëindigde behoudsacties.
- Boskoop, Monumentenbeleid. In juni 2012 is aan de gemeente bericht dat het verzoek van Bond Heemschut om niet met de invulling van het monumentenbeleid te wachten tot na de gemeentelijke herindeling per 1 januari 2014 wordt ondersteund. Dit houdt ook versneld aanwijzen van 19 monumentwaardige panden in. Inmiddels heeft de gemeente de invulling van het monumentenbeleid opgepakt en de procedure tot aanwijzing van de zogenaamde Heemschutpanden opgestart. In februari 2013 heeft het college middels een beleidsnota vastgesteld dat alleen monumenten worden aangewezen na instemming van de eigenaar.
- Kinderdijk, voormalig Waterschapshuis, Molenstraat 230. Zienswijze tegen vervanging Oegstgeester dakpannen. Zie verder bij in 2012 beëindigde behoudsacties.
- Axel, RK-kerk H. Gregorius de Grote, Walstraat 31, 1862-1863, P. Soffers. Deze behoudsactie wordt samen met Bond Heemschut uitgevoerd.
- Oosterhout. Aan de gemeente Oosterhout is in januari 2012 gevraagd om werk te maken van het behoud van de Sint Antoniuskerk die als gemeentelijk monument is aangewezen. Daarnaast werd verzocht een visie op te stellen voor de monumentale kerken binnen de gemeente. Door de gemeente is op de oproep gereageerd. De gemeente is van mening dat het initiatief bij de eigenaar moet komen.
- Etten-Leur, Heilig Hartkerk, 1956-1957, W.J. Bunnik. Zie verder bij in 2012 beëindigde behoudsacties. De kerk is najaar 2012 gesloopt.
- Heusden, wederopbouwerfgoed. Aan de gemeente Heusden is in september 2012 verzocht om de monumentenlijst uit te breiden met een aantal wederopbouwpannen. Dat is door de gemeente gemotiveerd afgewezen.
- Tilburg, Bankgebouw Spoorlaan 346, 1954-1955, bureau Kraaijvanger. In februari 2012 is ons verzoek door de gemeente afgewezen. Vervolgens is bezwaar gemaakt omdat de voorgeschreven procedure volgens de verordening niet is gevolgd. In maart 2013 heeft het college ons bezwaar ongegrond verklaard. De gemeenteraad heeft besloten om geen nieuwe monumenten toe te voegen en bescherming van het pand zal de ontwikkeling van het gebied belemmeren ondanks het feit dat het is gelegen in een beschermd stadsgezicht en de monumentencommissie positief over de bescherming heeft geadviseerd. Er is geen beroep tegen het besluit bij de rechtbank ingesteld.
- Tilburg, Klooster Mariëngaarde, 1935, A.J. Kropholler. Rijksmonument. In april 2012 is een zienswijze ingebracht tegen plannen om de noordvleugel van het klooster te slopen.
- Tilburg, Structuurvisie Linten in de Oude Stad. Mede namens Bond Heemschut en Heemkundekring Tilborch is in september 2012 een zienswijze gegeven op de concept-

- structuurvisie.
- Moergestel, Villa Van Delft Oirschotseweg 15, 1947-1948, Jos. Bedaux. Zie verder bij in 2012 beëindigde behoudsacties.
 - Son en Breugel. Sint Petruskerk te Son, 1959-1960, Geenen & Oskam. De aanvraag is thans bij de monumentencommissie in behandeling.
 - Reusel-De Mierden. Aan de gemeente is in januari 2012 verzocht om het vm. Fraterklooster (uit 1957-1959, architect Jos Bedaux) te Reusel te beschermen. Dit verzoek wordt meegenomen in het nog te ontwikkelen monumentenbeleid.
 - Lage Mierde, Bestemmingsplan Kom Lage Mierde. In november 2012 is gereageerd op de ontwerpbestemmingsplan. In mei 2013 is door de gemeente Reusel-De Mierden bericht dat al onze aanbevelingen worden overgenomen.
 - Waalre, Gemeentehuis Waalre, Koningin Julianalaan 19, 1929, H.W. Valk. Rijksmonument. In juli 2012 is het pand door een aanslag verwoest. Wij hebben de gemeente dringend verzocht om de restanten van het rijksmonument te behouden en in oude staat terug te reconstrueren volgens de oorspronkelijke tekeningen. In februari 2013 heeft het college aangegeven dat de restanten van het monument zwaar door roetvorming zijn aangetast en moeilijk zal worden om het pand met behoud van de restanten op te bouwen. Het college kiest voor sloop. De gemeenteraad zal in juni 2013 een besluit nemen over de toekomst van het pand.
 - Geldrop-Mierlo. De gemeente heeft

aangegeven om de status van gemeentelijke monumenten op te heffen wegens bezuinigingen. In augustus 2012 is samen met Bond Heemschut een reactie gegeven op de plannen. In december 2012 is bezwaar ingediend tegen het besluit om alle gemeentelijke monumenten aan hun beschermde status te onttrekken. De bezwarencommissie heeft de gemeente geadviseerd om het bezwaar gegrond te verklaren omdat de monumentencommissie van mening dat de monumentale waarde van de meeste monumenten sinds de aanwijzing niet is gewijzigd. Het college heeft het advies in april 2013 overgenomen en het bezwaar gegrond verklaart zodat de monumentenstatus voor de meeste panden gehandhaafd blijft. Het college heeft in mei 2013 de gemeenteraad voorgesteld om de verordening zodanig te wijzigen dat de monumentencommissie buiten spel wordt gezet bij het adviseren over afvoer van gemeentelijke monumenten van de lijst.

- Helmond, Speelhuis, 1972-1976, Piet Blom. Eind 2011 is het Speelhuis door een grote brand verwoest. Het pand is aangewezen als gemeentelijk monument. In februari 2012 wordt de gemeente dringend verzocht om de restanten te behouden en mee te nemen in eventuele herbouw. Uit onderzoek is vernomen dat de constructie door de grote hitte tijdens de brand te sterk is aangetast en niet te redden is. In maart 2012 is besloten het verzet tegen sloop op te geven. Wel wordt de gemeente verzocht om de onderbouw met kelder te

behouden en vervolgens het Speelhuis te herbouwen op basis van de tekeningen van Piet Blom. Ook wordt verzocht om de nabijgelegen gespaarde paalwoningen aan te wijzen als gemeentelijk monument.

- Maashees, H. Antonius Abtkerk, 1951, C.H. de Bever. In november 2012 is aan de gemeente Boxmeer een verzoek gericht tot bescherming. In april 2013 is door de gemeente besloten dat de kerk als gemeentelijk monument is aangewezen. Het kerkbestuur kan nog bezwaar maken.
- Venlo-Blerick, RK-kerk H. Antonius van Padua, Antoniuslaan 93, 1960-1962, J.J. Fanchamps en B. Titulaer. Verzoek is in april door de gemeente Venlo afgewezen omdat de erfgoedverordening geen mogelijkheden biedt voor belanghebbende tot het opstarten van een aanwijzingsprocedure. Niettemin houdt de gemeente de kerk in portefeuille en wacht zij totdat het rijk heeft besloten op het aanwijzingsprogramma 1959-1965.
- Treebeek, gemeente Brunssum, RK-kerk OLV. Rozenkrans, Komeetstraat 27. In januari 2012 is de gemeente verzocht om de kerk te beschermen. De gemeente heeft onze aanvraag in juli 2012 afgewezen omdat zij geen mogelijkheden heeft om gemeentelijke monumenten aan te wijzen. Aan de gemeenteraad is verzocht om de verordening zodanig aan te passen zodat mogelijk is om monumenten te laten beschermen.
- Hoensbroek, Christus Koningkerk, Pius XII-plein, 1963-1964, Swinkels & Salemans. De kerk is bouwtechnisch/constructief

bijzonder vanwege de toepassing van een voor de Nederlandse kerkbouw uitzonderlijke en zeer vooruitstrevende bouwmethode door middel van prefab beton, voor zover bekend is het de enige geprefabriceerde kerk in Nederland. In 2010 is de kerk onttrokken aan de eredienst.

- Valkenburg aan de Geul. In oktober 2012 is aan de gemeente een verzoek gedaan om het monumentenbeleid te ontwikkelen. Hierop is door de gemeente positief op gereageerd. Aan de gemeenteraad is in april 2013 nader uitleg gegeven.
- Eijsden-Margraten. Erfgoedverordening. In december 2012 is dringend de gemeenteraad van Eijsden-Margraten verzocht om geen medewerking te verlenen aan de plannen van het college het monumentenbeleid wegens bezuinigingen en terugdringen van de regeldruk geheel te staken. Tevens werd verzocht de erfgoedverordening zodanig te wijzigen dat de bestaande gemeentelijke monumenten in de voormalige gemeente Margraten van de lijst worden geschrapt en het ook niet mogelijk wordt om monumenten aan te wijzen. De gemeenteraad heeft alsnog het voorstel van het college aangenomen maar met een restrictie dat het college met alternatieven moet komen tot bescherming van het erfgoed.

In 2012 zijn de volgende behoudsacties beëindigd:

(NB. Zolang de panden bij onherroepelijke wettelijke behoudsprocedures nog niet gesloopt zijn, zal het Cuypersgenootschap

blijven inzetten voor behoud)

- Holwerd, Gereformeerde kerk, Elbasterweg/Van Bongastrjitte, 1920, gebroeders Offringa. Afwijzingsbesluit van december 2010 is pas in juli 2011 ontvangen. Klacht hierover is in januari 2012 ongegrond verklaard. Geen beroep ingesteld bij de rechtbank. De leegstaande kerk heeft in 2012 een nieuwe bestemming gekregen en blijft behouden.
- Borne, Wooncomplex De Pellenhof, 1954-1956, C.M. van Moorsel. Door de gemeente Borne afgewezen. Bezwaar ongegrond verklaard. Geen beroep ingesteld. Woningen blijven door onze inbreng behouden en worden opgeknapt.
- Schaarsbergen en Deelen, zgn. Duitse Fliiegerhorst Deelen, 1940-1945 Bezwaar tegen afwijzing rijksstatus voor onderdelen is door de minister gedeeltelijk gegrond verklaard. Beroep bij de rechtbank is begin 2012 gedeeltelijk gegrond verklaard. Beroep bij de Raad van State tegen de afgewezen onderdelen is in november 2012 ongegrond verklaard omdat het rijk vrij is om beleid te maken en de wet geen criteria geeft voor waardering van monumenten. Bijna 16 jaar na het indienen van de eerste aanvraag is het dossier Deelen gesloten waarbij het grootste deel van het complex op rijksniveau is beschermd. Complimenten voor jarenlange inzet, geduld en volhouden van onze oud-secretaris René Vosseveld.
- Hilversum, Geref. Zuiderkerk, Neuweg 148, 1923-1924, A. de Maaker. In mei 2012 is de kerk als gemeentelijk monument aangewezen en is behoud verzekerd. In 2001 hebben wij het rijk verzocht tot bescherming. Uiteindelijk is het toch gelukt om de kerk te behouden.
- Hilversum, Herenhuis Emmastraat 39-41, 1903-1904, J. Crouwel. Zienswijze op veranderen/vernieuwen gevelkozijnen gemeentelijk monument. Naar aanleiding van ons verzoek zijn met medewerking van de eigenaar onze suggesties overgenomen.
- Hilversum, Villa Koninginneweg 12, Zienswijze ingediend op restauratie gemeentelijk monument. Deze zienswijze is door de gemeente overgenomen.
- Amsterdam-Centrum, Blokken sociale woningbouw Marnixstraat 200-220, 1894-1899, C.F. Bogeholt. In 2007 is het blok aangewezen op de gemeentelijke monumentenlijst.
- Amsterdam-KNSM-eiland, Kraan 2850, Surinamekade, 1957. De kraan is in 2012 aangewezen als gemeentelijk monument. Zie CB 2011-1.
- Bergen-Binnen NH., Winkelplein, 1957-1960, Van den Broek en Bakema. In maart 2012 is de gemeente Bergen NH verzocht om het winkelcentrum te beschermen. Op grond van een uitgebreide cultuurhistorische beschouwing heeft de gemeente in juni 2012 onze aanvraag afgewezen. Er is geen bezwaar gemaakt. Het winkelcentrum zal plaats maken voor de herinrichting van het gebied.
- Katwijk. Reactie d.d. november 2011 op herziening monumentenverordening waarbij de mogelijkheid wordt geschrapt voor belanghebbende om een zaak op de gemeentelijke

- monumentenlijst te laten plaatsen. De gemeenteraad heeft onze reactie in september 2012 niet overgenomen maar wel aangegeven dat het vrij staat om meldingen te doen die serieus worden behandeld. Verder is het genootschap betrokken bij het project uitbreiding gemeentelijke monumentenlijst die nog wordt afgehandeld.
- Katwijk aan Zee, Fabriekspand Rederij Taat, Prins Hendrikkade 8, ca. 1910, H.J. Jesse. In oktober 2011 is de gemeente Katwijk verzocht om het pand te beschermen omdat het nog één van de laatste panden is die herinnert aan het industriële verleden van de visserij. De monumentencommissie adviseert positief tot behoud. In mei 2012 heeft de gemeente besloten om het pand niet als monument aan te wijzen omdat de economische belangen van het gebied zwaarder wegen en reeds ver gevorderde plannen en afspraken zijn voor de realisatie van zorgappartementen op de plek van het pand. Het bezwaar is in oktober 2012 ongegrond verklaard. Er is geen beroep bij de rechtbank ingesteld. Het pand is in december 2012 gesloopt.
 - Valkenburg (ZH), Bollenschuur Filippo & Zandbergen, Hoofdstraat 9a, 1910-1920. In maart 2010 op ons verzoek door de gemeente Katwijk aangewezen als gemeentelijk monument. Beroep eigenaar tegen aanwijzing, is door rechtbank in november 2011 ongegrond verklaard. Het hoger beroep bij de Raad van State is in september 2012 eveneens ongegrond verklaard. Pand wordt herbestemd.
 - Voorschoten, Boerderij Horstlaan 4 van Prins Floris. Zienswijze op ontwerp-omgevingsvergunning aanbouw zijkant ondanks negatief advies monumentencommissie en provincie. Door zienswijze is de vergunning aangepast waarbij advies monumentencommissie positief is. Bij de start van de werkzaamheden in augustus 2012 bleken de muren van de boerderij wegens slechte staat en instabiliteit zodanig dat deze niet behouden konden blijven. Met instemming van de gemeente is de boerderij gesloopt en afgevoerd van de gemeentelijke monumentenlijst. Vervolgens is de boerderij gereconstrueerd conform de bestaande vergunning.
 - Den Haag-Benoordenhout, H. Paschalis Baylonkerk, 1919-1921, A.J. Kropholler. Er is in februari 2012 een zienswijze bij de gemeente gegeven op de plannen tot verandering van het gave interieur dat als gesamtkunstwerk wordt beschouwd. Zo zouden ciborium, communiebanken en doopvont (allen vervaardigd door atelier Brom) worden verplaatst, wat een ernstige ingreep betekent. Alleen voor het verplaatsen van het ciborium is geen toestemming gegeven.
 - Den Haag, H.H. Martelaren van Gorcumkerk, Stadhoudersplantsoen 28, 1954-1955, N. Molenaar jr. In maart 2012 is de monumentenstatus bij de gemeente gevraagd voor de leegstaande kerk. Deze aanvraag is afgewezen omdat de architectuur niet vernieuwend is en ook niet uitzonderlijk is voor zijn tijd. Het oorspronkelijke interieur niet meer aanwezig is en de bouwmassa en

- positionering geen extra betekenis geven aan de stedenbouwkundig belangrijke locatie. Het bezwaar tegen het besluit is in september 2012 ongegrond verklaard. Er is geen beroep bij de rechtbank ingesteld. De kerk is aangekocht door de gemeente en het ziet er naar uit dat de kerk voorlopig niet wordt gesloopt. Er wordt gekeken naar een zinvolle bestemming.
- Monster, Geref. kerk De Hoeksteen, Kampschoerstraat 25, 1935-1936, B.W. Plooy. Beroepsprocedure bij de rechtbank tegen afwijzing gemeentelijke monumentenstatus. In april 2011 door de rechtbank gegrond verklaard. Beroep gemeente Westland en kerkbestuur door Raad van State in april 2012 ongegrond verklaard. In november 2012 is de kerk alsnog door de gemeente aangewezen als gemeentelijk monument en is een dwangsom wegens niet tijdig beslissen uitgekeerd. De gang van zaken wordt in de gaten gehouden omdat het kerkbestuur nog steeds vasthoudt aan sloop van de kerk en nieuwbouw.
 - Rotterdam, bezwaar tegen bouwvergunning voor het oprichten van een horecapaviljoen met kantoor en ponton aan de Westerkade 1 nabij beschermd stadsgezicht en rijksmonument Hoofdkantoor Steenkolen Handels Vereniging "Westerkadehuis" (bezwaar is door gemeente niet ontvankelijk verklaard wegens ondeugdelijkheid machtiging. De rechtbank heeft het beroep in juni 2011 niet ontvankelijk verklaard gezien de werkzaamheden van de stichting Cuypersgenootschap. De uitspraak is door de Raad van State in april 2012 gecorrigeerd, maar op andere gronden niet ontvankelijk verklaard)
 - Kinderdijk, voormalig Waterschapshuis, Molenstraat 230. Bij de gemeente Nieuw-Lekkerland is in juli 2012 een zienswijze ingediend tegen het voornemen van de gemeente om vergunning te verlenen voor het vernieuwen van het dak waarbij de karakteristieke Oegstgeester dakpannen zullen worden vervangen door dakpannen van een ander soort en kleur die goedkoper zijn. Monumentencommissie en Rijksdienst hebben een negatief advies gegeven. De gemeente heeft in oktober 2012 onze zienswijze niet overgenomen en geconcludeerd dat de oude Oegstgeester dakpannen ongeschikt zijn, een duurzame oplossing met een andere dakpan geen afbreuk doet aan het monument en de instandhouding van het monument met een kwalitatief goede dakpan belangrijker acht dan een originele uitstraling met een slechte bouwkundige afwerking. Er is geen beroep bij de rechtbank ingesteld.
 - Leerdam, Watertoren, 1929, Visser & Smit. In 2011 wil de eigenaar sloop van de toren en is daarna bij de gemeente een aanvraag tot bescherming ingediend. In juni 2011 monumentenstatus door gemeente afgewezen. Gemeente heeft de toren wel via het bestemmingsplan als beeldbepalend pand laten beschermen. Tegen het besluit is bezwaar gemaakt. Najaar 2012 heeft de watertoren een nieuwe eigenaar. Deze wil de toren

behouden en een nieuwe functie geven. De lopende bezwaarprocedure werkt voor de eigenaar nadelig en na gesprek met de burgemeester is het bezwaar ingetrokken. Behoud van de toren is verzekerd.

- Etten-Leur, Heilig Hartkerk, 1956-1957, W.J. Bunnik. Aanvraag tot bescherming en bezwaar tegen afgegeven sloopvergunning in maart 2012 ingediend. In april 2012 is de sloopvergunning op verzoek van het kerkbestuur ingetrokken en omgezet in een sloopmelding dat door de gemeente is geaccepteerd. Door een wetswijziging vanaf 1 april 2012 kan sloop van gebouwen worden volstaan met een melding. Alleen voor beschermde monumenten en in beschermde gebieden moeten sloopaanvragen nog via een uitgebreide procedure worden behandeld. In april 2012 is ons verzoek tot bescherming door de gemeente afgewezen en is vervolgens bezwaar tegen de afwijzing gemaakt. In juni 2012 is bij de rechtbank Breda een verzoek tot een voorlopige voorziening gedaan nadat het kerkbestuur heeft besloten om in juli 2012 te beginnen met de sloop van de kerk. Dit verzoek is door de rechtbank afgewezen omdat de gemeente de kerk niet wil voorbeschermen en de bestuursrechter niet bevoegd is om de sloopmelding op te schorten c.q. in te trekken. Die bevoegdheid heeft de civiele rechter via een kort geding. Wel constateert de bestuursrechter dat de gemeente procedurele fouten heeft gemaakt bij de besluitvorming. De gemeente is niet van plan om gedurende de

bezwaarprocedure de kerk voor te beschermen zodat de sloop kon worden uitgesteld. Vervolgens is via een kort geding het kerkbestuur gedagvaard om sloop uit te stellen nadat op het bezwaar is beslist. Dit verzoek is door de civiele rechter afgewezen waarbij het Cuypersgenootschap is veroordeeld tot het vergoeden van de advocaatkosten van de tegenpartij. Dit betekende een kostenpost van enkele duizenden euro's omdat we ook de griffiekosten en de kosten voor het verplicht inschakelen van een advocaat moeten betalen. In zomer 2012 is gestart met de sloop van de kerk. De gemeente wil nog wel het bezwaarschrift opnieuw beoordelen omdat er procedurele fouten waren, maar heeft de sloop niet willen stop zetten. Het bezwaar hebben we daarna laten intrekken omdat de kerk al voor het grootste gedeelte gesloopt was.

- Moergestel, Villa Van Delft Oirschotseweg 15, 1947-1948, Jos. Bedaux. Door de gemeente Oisterwijk afgewezen omdat in 2010 de zaak al is behandeld en geen nieuwe feiten en omstandigheden zijn geconstateerd.
- Vierlingsbeek, H. Laurentiuskerk, 1952-1953, J. Strik. In mei 2011 aanvraag tot bescherming ingediend bij de gemeente Boxmeer. In juli 2012 is de kerk door de gemeente aangewezen als gemeentelijk monument. Kerkbestuur heeft geen bezwaar ingediend.
- Beek LB., RK-kerk OL. Vrouw van de Wonderdadige Medaille, O.L. Vrouweplein 2, 1961-1962, Harry Koene (afgewezen in mei 2010 in

verband met negatief advies monumentencommissie. Bezwaar tegen deskundigheid monumentencommissie is in maart 2011 ongegrond verklaard. Vervolgens is beroep bij de rechtbank ingesteld. Daarnaast heeft de gemeente in juni 2011 bekend gemaakt dat er een projectuitvoeringsbesluit Crisis- en herstelwet op de locatie van de kerk zal worden genomen. Daar is een zienswijze op ingebracht. Gemeente heeft verzuimd te berichten dat in oktober door de gemeenteraad een besluit is genomen zodat we geen gelegenheid hebben gekregen om beroep aan te tekenen bij de Raad van State. Bij uitspraak in mei 2012 gegrond verklaard wegens gebrekkige motivering, maar rechtsgevolgen blijven wel in stand. De kerk is in maart 2012 gesloopt)

- Kerkrade, Kloostervleugel Pannesheide, Zienswijze tegen ontwerp-monumentenvergunning voor sloop (vleugel is aangewezen als rijksmonument. In maart 2012 is de aanvraag sloopvergunning ingetrokken)

Lopende behoudsacties 2012 die voor 2010 zijn opgestart:

- Amsterdam-Centrum, Plannen tot sloop onderdelen (rijksmonumenten) Binnengasthuiscomplex. Door uitspraken van rechtbank en Raad van State is sloop van de baan. Met ons is overleg over de renovaties en eventuele ingrepen.
- Amsterdam-Centrum, Koetshuizen/stallen Huidekoperstraat 13-15, 1906, Van Rossem en Vuyk

- Amsterdam-Oud West, Woningblok Jacob Catskade en Fagelstraat
- Amsterdam-Bos en Lommer, GAK-kantoor, 1956-1960, B. Merkelbach & P. Elling
- Amsterdam-De Baarsjes, Chassékerk, Chasséstraat, 1925-1926, K.P. Tholens. Bezwaar tegen verbouwplannen. Kerk wordt verbouwd tot danscentrum; de absis is gesloopt.
- Amsterdam-De Baarsjes, Galerij/portiekwoningen Jan Evertsenstraat tegenover Lucasziekenhuis, ca. 1960, H. Knijtijzer. Bezwaar tegen afwijzing monumentenstatus ongegrond verklaard. De blokken zijn toch in december 2012 op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Jarenlang stond dit ensemble op de slooplijst.
- Amsterdam-Slotervaart, Wederopbouwgebied Abraham Staalmanplein en omgeving, ca. 1960
- Amsterdam-Osdorp, Wederopbouw Wildemansbuurt Notweg 32-34 en omgeving; Lucasschool (1959, PW); Renaultgarage; Portieketagewoningen (Schipper); galerijwoningen (van Gool)
- Amsterdam-Slotermeer, stadsvernieuwing, onder andere bedreiging aireywoningen De Vlugtlaan en tuinstedelijke structuur van gebied.
- Amsterdam-Oud Zuid, Monumentaal gebouw van Van der Mey, Hondecoeterstraat. Bedreigd door een grootschalig nieuw gebouw dat ernaast is geprojecteerd.
- Amsterdam-Oud Zuid, Toezicht op verbouw Rijksmuseum. Het

- schoon- metselwerk in de gewelven van het souterrain is gered. Althans in die zin dat het eerst gewoon zwart zou worden gestuukt en na protest van het CG wordt nu een reversibele methode toegepast. Ook zal mogelijk een hoek van het gewelf in zijn oorspronkelijke staat blijven. De tuin die in zijn oorspronkelijke staat zou worden hersteld, dreigt te worden verkleind door de aanleg van een fietspad
- Amsterdam-Zuid, Boomschorshuisje, Amstelveenseweg 94-104. Inmiddels gedemonteerd en opgeslagen; wacht op wederopbouw op Schinkelpleintje.
 - Amsterdam-Watergraafsmeer, Complex duplexwoningen Jeruzalem, 1949-1951, B. Merkelbach & Ch. Karsten. Gedeeltelijk aangewezen als rijksmonument; bezwaar tegen niet aangewezen onderdelen is ongegrond verklaard. Onderhoud en renovatieplannen zijn tot 2015 uitgesteld.
 - Amsterdam-Noord, Flatwoningencomplex Van Gool, Het Breed, Buikslotermeerpolder, 1966, Frans van Gool
 - Amsterdam-Tuindorp Oostzaan, RK-H. Sacramentskerk, Kometensingel 150, 1951-1952, Evers & Sarlemijn
 - Duivendrecht, RK-Sint Urbanuskerk met pastorie, 1877, Th. Asseler. In 2004 rijksaanvraag ingediend. In februari 2013 heeft het rijk onze aanvraag afgewezen omdat er al genoeg kerken uit het oeuvre van Asseler op rijksniveau zijn beschermd. Er is bezwaar tegen het besluit ingediend. Hiertoe hebben wij van de RCE
- uitstel gekregen ons bezwaar nader te motiveren. Najaar 2013 of in 2014 wordt een besluit verwacht.
- Bussum, Herv. Verlosserkerk, H.A. Lorentzweg 59 hoek Ceintuurbaan, 1956-1957, C.H. Nielsen (bescherming in december 2010 aangevraagd. (wordt meegenomen in plan tot uitbreiding gem. monumentenlijst)
 - Zaandijk, Herv. Zandijkerkerk, Kerkstraat 10 /Willem Dreesstraat, 1878-1880. In 2009 door de gemeente Zaandstad voorlopig aangewezen als gemeentelijk monument op verzoek van Cuypersgenootschap en Vereniging Zaans Erfgoed. Eigenaar heeft beroep bij de rechtbank aangetekend. Op grond van de uitspraak van de rechtbank d.d. 25 januari 2012 moet de gemeente het aanwijsverzoek opnieuw in behandeling nemen wegens belangenverstrengeling monumentencommissie. Eigenaar heeft beroep bij Raad van State aangetekend. Deze is november 2012 ongegrond verklaard.
 - Haarlem, Lagere Technische School Sint Petrus, Berlagelaan 1-3, 1967, Nico H. Andriessen
 - Hillegom, RK-Sint Josephkerk, Hoofdstraat 139, 1925-1927, Jan Stuyt. De gevorderde plannen tot herbestemming als onderdeel van een zorginstelling zijn in najaar 2012 stopgezet na plannen van het rijk. Het kerkbestuur heeft in december 2012 de gemeente verzocht om intrekking van de monumentenstatus om de kerk te slopen. In februari 2013 is een zienswijze naar de gemeente verzonden en ingesproken bij de hoorzitting van de monumentencommissie. De

- monumentencommissie staat negatief tegenover het verzoek tot intrekking.
- Wassenaar, Sint Jozefkerk, Parklaan 28/Cranenburchlaan 31, 1960-1962, J. van der Laan. In maart 2010 is bezwaar aangetekend tegen het besluit van de gemeente om niet te beschermen via de monumentenverordening. In december 2010 is de gemeente in gebreke gesteld wegens het uitblijven van een besluit. Medio 2011 is door de gemeente het maximale dwangsom van € 1260,-- aan het genootschap uitgekeerd. In 2011-2012 zijn er mediationgesprekken geweest tussen delegaties van kerkbestuur-gemeente-behoudsorganisaties. De secretaris vertegenwoordigt de behoudsorganisaties. In maart 2012 zijn de gesprekken mislukt en is de bezwaarprocedure weer opgestart. De gemeente heeft in mei 2013 nog geen besluit genomen. Bij de nieuwe wethouder is daar nogmaals op aangedrongen. Deze behoudsactie wordt samen met Bond Heemschut en Stichting Historisch Centrum Wassenaar uitgevoerd.
 - Hazerswoude-Groenendijk, RK-St. Bernardus of Scheepjeskerk met pastorie, Rijndijk 106-108, 1854-1855, W.J. van Vogelpoel. Rechtbank heeft ons beroep tegen rijksaanwijzing in augustus 2011 ongegrond verklaard omdat de kerk niet direct bedreigd is. In oktober 2011 is de gemeentelijke monumentenstatus aangevraagd. Mede daardoor is in 2012 door de gemeente Rijnwoude een nieuw monumentenbeleid vastgesteld dat bescherming voorziet in ca. 60 panden. In maart 2013 heeft de gemeente Rijnwoude voorgenomen om kerk en pastorie te laten beschermen.
 - Rotterdam, Tuindorp Vreewijk, 1920-1935, M.J. Granpré Molière. Het ziet er naar uit dat in 2012 bescherming van grote delen van het tuindorp waaronder de door het Cuypersgenootschap aangevraagde rijksstatus voor een aantal woningen wordt gehonoreerd. In mei 2013 is nog geen besluit ontvangen.
 - Aardenburg, Stadhuis, Markt 7, 1950-1951, J.A. Wentink. De rijksaanvraag, ingediend in oktober 2009, is in januari 2012 afgewezen. Tegen het besluit van het rijk is geen bezwaar ingediend. Bij de gemeente Sluis is in maart 2012 de gemeentelijke monumentenstatus aangevraagd. Najaar 2012 wordt duidelijk dat het pand behouden blijft en wordt herbestemd als archeologisch museum. De gemeente Sluis ontwikkelt in 2013 een monumentenbeleid waarin het mogelijk wordt om gemeentelijke monumenten aan te wijzen. Onze aanvraag wordt daarin meegenomen.
 - Tilburg, RK-Dionysiuskerk (Goirke-kerk), Goirkestraat 68, 1835-1839/1937-1938, C. de Bever. Toezicht op aantasting interieur door verbouwingsplannen; plannen liggen tijdelijk in de ijskast.
 - Kaatsheuvel, RK-Sint Jozefkerk, Wilhelminaplein 2, 1935-1936, C.H. de Bever. Rechtbank heeft bezwaar tegen afwijzing rijksstatus in december 2010 gegrond verklaard en de kerk als rijksmonument aangewezen. Op 10 augustus 2011 heeft de Raad van State het beroep

- van het kerkbestuur ongegrond verklaard. De kerk blijft definitief rijksmonument. Ondanks de rijksstatus heeft de kerk nog geen definitieve bestemming en weigert het kerkbestuur tot medewerking.
- Uden, RK-Pius-X-kerk, Piusplein 7, 1959-1960, J. Strik. In november 2009 is de gemeente Uden verzocht om de met sloop bedreigde kerk te beschermen. In januari 2013 heeft de gemeente het verzoek afgewezen na negatief advies van de monumentencommissie. Tegen het besluit is bezwaar ingediend met een waardestellende rapportage. De monumentencommissie kwam niet met deskundige onderbouwingen. Het bezwaar is in mei 2013 behandeld bij de onafhankelijke bezwarencommissie en toch afgewezen. De kerk zal worden gesloopt, maar de vrijstaande toren blijft wel behouden.
 - Uden, RK-Sint Pauluskerk, Ereprijsstraat 4, 1965-1966, J. de Jong. In november 2009 is de gemeente Uden verzocht om de kerk te beschermen. In februari 2012 is de kerk door de gemeente definitief aangewezen als gemeentelijk monument. De eigenaar heeft beroep tegen de aanwijzing ingesteld. Deze is in maart 2013 ongegrond verklaard. De eigenaar heeft hoger beroep bij de Raad van State ingesteld. De leegstaande kerk is nog niet definitief herbestemd.
 - Vlodrop-Station, Hoofdgebouw College St. Ludwig, Station 24, 1906-1909, Q. Borren. De rechtbank heeft het beroep van de Maharishibeweging tegen het besluit van de minister om het hoofdgebouw niet af te voeren van de rijksmonumentenlijst in 2010 ongegrond verklaard. Ook het beroep tegen dwangsomhandhaving van de gemeente Roerdalen tot herstel van de schade van de illegale sloop is afgewezen. De beweging is tegen de uitspraken van de rechtbank in hoger beroep gegaan bij de Raad van State. De beroepen zijn in 2011-2012 ongegrond verklaard. In maart 2012 heeft de beweging voor de derde keer een slooopaanvraag ingediend. Deze is door de gemeente Roerdalen die altijd voorstander van sloop is geweest, in september 2012 gehonoreerd omdat volgens de gemeente het klooster niet kan worden herbestemd. Tegelijk heeft de gemeente ook de dwangsomprocedure opgeschort. Tegen de besluiten van de gemeente is bezwaar gemaakt en bij de rechtbank beroep aangetekend nadat de gemeente in januari 2013 de sloopvergunning definitief heeft verleend. Gedurende de behandeling van het beroep zal het klooster niet worden gesloopt.
 - Landgraaf (Schaesberg-Eikske), RK-kerk H. Michaël of Het Eikske, De Wendelstraat 16, 1955-1956, J.J. Fanchamps. Rechtbank heeft beroep tegen afwijzing rijksaanvraag in september 2011 ongegrond verklaard. Vervolgens is in oktober 2011 bij de gemeente een aanvraag gemeentelijke monumentenstatus ingediend. Deze is in behandeling.
 - Heerlen-Vrieheide, RK-kerk Christus Koning Vrieheide, Zes Landenstraat 12, 1964-1965, J.J. Fanchamps. Aanvraag tot bescherming bij de gemeente

Heerlen ingediend in juni 2008. Sloopvergunning in juni 2008 afgegeven. In maart 2011 is de kerk als gemeentelijk monument aangewezen. Parochie is tegen aanwijzing in beroep bij de rechtbank gegaan. Passende bestemming als gemeentearchief komt in zicht. De rechtbankprocedure is medio mei 2013 aangehouden in verband met overleg tussen kerkbestuur en gemeente over de toekomstige functie. Daarnaast wordt de kerk aangewezen als rijksmonument in het kader van

- aanwijzingsprogramma 1959-1965.
- Almelo, RK-Sint Egbertuskerk, Bornerbroeksestraat 160, 1922-1930, Jan Stuyt. Is aangewezen als gemeentelijk monument. De toren wordt in zijn voortbestaan bedreigd. In 2012 is de kerk tijdelijk ingericht als voedselbank.
- Stiens, Locomotiefloods NFLS Lutschedyk, 1903 Rijksaanvraag d.d. februari 2005 afgewezen in september 2007. Door onjuiste adressering is het afwijzingsbesluit geruime tijd later bij het secretariaat ontvangen zodat beroepstermijnen zijn verstreken. In maart 2012 verzoek tot aanwijzing gemeentelijk monument i.v.m. sloopdreiging.

Lopende behoudsacties die in 2010 zijn opgestart.

- Amsterdam-Zuid, RK-Sint Nicolaaslyceum met klooster, Prinses Irenestraat 17-21, 1955-1960, Lau Peters. In mei 2013 besluit de gemeente dat een gedeelte van het klooster blijft behouden. Het schoolgebouw is in de zomer van 2013 gesloopt.
- Amsterdam-Geuzenveld

(Bakemabuurt). Sloop dreigt voor groot aantal woonblokken binnen tuinstedelijke structuur van J.B.

- Bakema
- Halfweg, RK-kerk OLV. Geboorte, dr. Schaepmanstraat 9, 1928-1929, J. Kuyt. Medio mei 2013 nog geen besluit. Binnen college ligt aanvraag moeilijk in verband met het belang van de wethouder in het kerkbestuur.
- Muiden, Wegverbreding A-1 waarbij onder meer de houten Kringenwetboerderij Vechthoeve (provinciaal monument) dient te verdwijnen. Door Rijkswaterstaat is in 2011 verzekerd dat de boerderij wordt verplaatst en dat rekening wordt gehouden met de inundatievelden van de vm. Nieuwe Hollandse Waterlinie.
- Weesp, RK-St. Laurentiuskerk, Herengracht, 1876/1900, Th. Asseler/A.M. Bruning; bezorgdheid wegens slechte conditie fundering waarbij de kerk verzakt, kenbaar gemaakt bij de gemeente. Kerk is aangewezen als gemeentelijk monument. Kerkbestuur neigt naar sloop van de kerk. Door de gemeente is in 2010 geïnformeerd dat ze in gesprek zijn met kerkbestuur en bisdom om te streven naar behoud van de kerk.
- Wassenaar, Objecten in en nabij de Veenzijdse Polder (Dubbele jachttopzienerswoning Raaphorstlaan 36-37 en kleinschalige akkerbouwgebieden nabij Raaphorstlaan 19b. Onze beschermingsaanvraag is in oktober 2010 door de gemeente Wassenaar afgewezen. In maart 2011 is het bezwaar ongemotiveerd ongegrond verklaard. Vervolgens is er beroep aangetekend bij de

- rechtbank. Gemeente moest in opdracht van de rechtbank afwijzing nader motiveren. Na cultuurhistorische waardestelling heeft de gemeente de aanvragen opnieuw afgewezen. De rechtbank heeft in januari 2012 het besluit over de jachtopzienerswoning bevestigd. De motivering over de akkerbouwgebieden heeft de rechtbank verworpen zodat de gemeente opnieuw een besluit moet nemen over de akkerbouwgebieden en dat is wederom ongegrond verklaard. De gemeente is in beroep gegaan bij de Raad van State. Deze heeft het beroep van de gemeente in oktober 2012 ongegrond verklaard.
- Wassenaar. Vanaf 2010 diverse zienswijzen ingediend tegen het voornemen van het college tot herijking monumentenbeleid. Zowel schriftelijk als mondeling in diverse raads- en commissievergaderingen. In september 2012 heeft de gemeenteraad in meerderheid het omstreden voorstel tot herijking van het monumentenbeleid aanvaard alsmede de verscherpte criteria bij aanwijzing van monumenten. In december 2012 hebben de wethouders hun ontslag aangeboden dat door de gemeenteraad is aanvaard. In februari 2013 zijn nieuwe wethouders van buiten de gemeente aangesteld. De omstreden wethouder monumenten H. de Greef is vervangen door L. de Lange, voorheen wethouder in Noordwijk. Met de nieuwe wethouder L. de Lange is een kennismakings- en constructief gesprek gehouden. Er is een basis gecreëerd voor een goede samenwerking. De omstreden beperkingen en aanscherpingen van oud-wethouder De Greef worden teruggedraaid.
 - Voorschoten, RK-Moeder Godskerk, Bar. Schimmelpennick v.d. Oyelaan 18, 1966-1967, H. Nefkens. De secretaris ziet als lid van de plaatselijke klankbordgroep toe op de ontwikkelingen van het monumentenbeleid van Voorschoten.
 - Hank, RK-kerk O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen, Kerkstraat 15, 1912-1915/1957-1958, J. van Groenendael/J. de Jong. In juni 2012 is door de gemeente Werkendam uitstel gevraagd om te beslissen. De gemeente wil de aanwijzing van de kerk als monument combineren met het aanwijzen van een aantal panden als gemeentelijk monument. Medio mei 2013 is nog geen besluit ontvangen.
 - Moerdijk, RK-Sint Stephanuskerk, Steenweg 49, 1956-1957, J.J.M. van Halteren. In mei 2010 is de rijksstatus aangevraagd. Deze is in april 2012 door het rijk afgewezen na negatief advies van de Raad voor Cultuur. Mede namens Bond Heemschut is in september 2012 de gemeente Moerdijk verzocht om de bedreigde kerk te beschermen. Inmiddels is ook de monumentenverordening van de gemeente aangepast zodat het mogelijk is om gemeentelijke monumenten aan te wijzen. De monumentencommissie heeft positief geadviseerd. In september 2013 werd bekend dat gemeente en kerkbestuur blijven streven naar sloop van de kerk in verband met herontwikkeling van het

- dorpscentrum. Alleen de vrijstaande toren kan worden behouden.
- Tilburg, bescherming wederopbouwerfgoed. Gemeente weigert monumentenlijst uit te breiden, terwijl er wel geïnventariseerd is. Delen van het NS-station van Van der Gaast zijn mogelijk in gevaar door het uitblijven van bescherming. Inmiddels is het station opgenomen in het aanwijfsprogramma wederopbouw 1959-1965 en wordt als rijksmonument aangewezen.
 - Meerssen, RK-H. Jozef Arbeiderskerk, Pastoor Creusenplantsoen 25, 1958-1959, Charles Eyck & Harry Koene. In juni 2010 is de gemeentelijke aanvraag afgewezen. Bezwaar in juli 2011 ongegrond verklaard ondank positief advies monumentencommissie. Beroep bij rechtbank gestaakt. Rijksaanvraag in november 2011 ingediend. Gemeente en kerkbestuur reageren positief op rijksaanvraag. De kerk zal in het kader van het aanwijfsprogramma wederopbouw 1959-1965 als rijksmonument worden aangewezen.
 - Kerkrade-Rolduckerveld, RK-kerk H. Blijde Boodschap, Dir. Van der Mühlenstraat 50, 1963-1965, M.G.E. Hoen. In november 2010 gemeente Kerkrade verzocht tot bescherming. Kerk is in februari 2012 onttrokken aan de eredienst. Gemeente heeft de aanvraag nog steeds in behandeling. Monumentencommissie is positief over bescherming.
 - Emmen, Gereformeerde Zuiderkerk, Wilhelminastraat, 1922-1923, Y. van der Veen (in mei 2013 aangewezen als gemeentelijk monument; het kerkbestuur heeft bezwaar aangetekend)
- Lopende behoudsacties die in 2011 zijn opgestart.
- Amsterdam, Bangarage Banstraat 23-27, 1917-1918, G.J. Venemans & E.A. Roest. Bureau Monumentenzorg is van mening dat de garage geen monument kan worden maar concludeert wel dat het waard is om behouden te blijven. Wordt bedreigd door nieuwbouw.
 - Amsterdam-Centrum, NACO huisjes achter het Centraal Station, rijksmonument. Liggen tijdelijk opgeslagen vanwege de werkzaamheden. Kans dat het niet meer terug zou komen omdat het is vergaan. Er is actie ondernomen tot herplaatsing.
 - Amsterdam, vijf Tugelablokken, Tugelaweg/Maritzstraat. Er worden drie blokken gesloopt.
 - Amsterdam, Calvijn jr. college bij station Lelylaan, Ingwersen. Dreigt ten offer te vallen aan een groots plan tot herinrichting van het station Lelylaan. De gemeentelijke monumentenstatus is aangevraagd
 - Breda, Herbestemming rijksmonument H. Hartkerk, 1900-1901/1930-1931, P.J. van Genk/J. Stuyt. Medio mei 2013 wordt duidelijk dat de kerk blijft behouden en een nieuwe bestemming krijgt. De toren met voorgevel is in 2011-2013 gerestaureerd.
 - Raamsdonksveer, RK-kerk OLV. Hemelvaart, 1955-1957, C.H. de Bever. In juli 2011 is de gemeente Geertruidenberg verzocht om de kerk te beschermen. In december 2011 door de gemeente afgewezen

op grond van negatief advies monumentencommissie.

Vervolgens is bezwaar ingediend waarbij de deskundigheid van de monumentencommissie in twijfel wordt genomen. De bezwarencommissie heeft geadviseerd voor een second opinion door een deskundige. De gemeente gaat hierbij akkoord en als deskundige wordt Fons Asselbergs, oud-directeur RDMZ benoemd. Zijn rapport luidt dat de kerk monumentwaardig is. Gezien zijn advies heeft de gemeente in februari 2013 in principe besloten de kerk als monument aan te wijzen.

- Waalwijk, H. Antonius van Paduakerk, 1960-1962, H.M. Koldewey (medio mei 2013 nog geen besluitvorming)
- Vlijmen-Vliedberg, H. Goddelijke Voorzienigheidkerk, 1961-1962, H.M. Koldewey. In juli 2011 is de gemeente Heusden verzocht om de kerk te beschermen. Dit is in december 2011 afgewezen. Vervolgens is bezwaar ingediend omdat de procedure niet volgens de verordening is gevolgd. Na uitvoerige behandeling waarbij een onafhankelijk onderzoek naar de monumentwaarde is uitgevoerd, is het verzoek alsnog in december 2012 opnieuw afgewezen ondanks positief advies van de monumentencommissie. Opnieuw is bezwaar tegen de afwijzing ingediend. De bezwaarschriftencommissie heeft de gemeente in mei 2013 geadviseerd om het bezwaar gegrond te verklaren.
- Vinkel (gemeente Maasdonk), RK-kerk O.L. Vrouw Rozenkrans, 1954-1955, J.A. de Reus. In

september 2011 is de gemeente verzocht om de kerk te beschermen. Dit proces verloopt moeizaam. Er zijn plannen om de bestaande monumentenlijst wegens bezuiniging te schrappen. Daarnaast zal de gemeente in de toekomst op eigen verzoek worden opgeheven en gesplitst. Vinkel zal overgaan naar Oss en die gemeente heeft een ruimhartig monumentenbeleid. In september 2013 werd bekend dat de kerk is aangewezen als gemeentelijk monument.

- Best, RK-St. Lidwinakerk, 1964-1965, C.H. de Bever. Telefonisch is eind 2011 meegedeeld dat de kerk in 2012 als gemeentelijk monument zal worden aangewezen. (medio mei 2013 nog geen besluitvorming)
- Best-Wilhelminadorp, RK-kerk Sint Antonius van Padua, 1949, Geenen & Oskam. Blijkens telefonische mededeling bleek er geen voornemen van de gemeente Best om de in de verordening voorgeschreven monumentenprocedure op te starten. In maart 2012 is de gemeente in gebreke gesteld omdat de wettelijke termijnen om een besluit te nemen zijn verstreken. De voorgeschreven procedure wordt nu gevolgd en de dwangsom is door de gemeente aan ons overgemaakt. (medio mei 2013 nog geen besluitvorming)
- Valkenswaard, Mariakerk, Warande, 1951-1954, Jos. Bedaux (medio mei 2013 nog geen besluitvorming)
- Cuijk, Sint Jozefskerk, 1963-1964, Taen en Nix. Besluitvorming aangehouden in afwachting van gemeentelijk monumentenbeleid. Medio mei 2013 nog geen

- besluitvorming.
- Budel-Dorplein, RK-Sint Jozefkerk, 1951-1952, N.H. Pontzen. Rijksaanvraag, ingediend in december 2011. Medio mei 2013 nog geen besluitvorming.
 - Nederweert-Eind, H. Gerardus Majellakerk, 1955-1956, P.H. Weegels. Rijksaanvraag, ingediend in december 2011. Medio mei 2013 nog geen besluitvorming.
 - Horst, RK-Sint Lambertuskerk, 1951-1952, Alfons Boosten. Rijksaanvraag, ingediend in december 2011. Medio mei 2013 nog geen besluitvorming.
 - Echt, RK-Pius X-kerk, 1958-1959, J. Zollner. In mei 2011 is de gemeente Echt-Susteren verzocht om de kerk te beschermen. Het verzoek is in oktober 2011 afgewezen. Bezwaarprocedure is ingesteld omdat de voorgeschreven procedure ingevolge de verordening niet is gevolgd. In oktober 2012 is het bezwaar ongegrond verklaard ondanks een positief advies van de monumentencommissie tot bescherming. Tegen het besluit is in december 2012 bij de rechtbank beroep aangetekend. De kerk is in oktober 2012 aan de eredienst onttrokken vanwege het begeven van de verwarmingsinstallatie. In december 2012 heeft het kerkbestuur bij de gemeente een aanvraag tot sloop van de kerk ingediend. De sloopaanvraag is door de gemeente aangehouden in afwachting van de behandeling van het beroep. Augustus 2013 werd bekend dat het beroep is afgewezen. Het ziet ernaar uit dat de kerk wordt gesloopt.
 - Gennep, Sint Martinuskerk met pastorie, 1953-1954, N. van der Laan. Rijksaanvraag, ingediend in december 2011. Medio mei 2013 nog geen besluitvorming. Gemeente en eigenaar staan positief tegenover bescherming.
 - Druten, Plan De Horst, in samenwerking met Heemschut verzet tegen aantasting dorpsgezicht. In maart 2013 heeft de Raad van State het beroep tegen het bestemmingsplan ongegrond verklaard.
 - Doetinchem, H. Geestkerk, 1964-1965, J.A. Dresmé (medio mei 2013 nog geen besluitvorming)
 - Meppel, Woningcomplex Evertsenstraat 1-15/M.A. de Ruyterstraat 39-45, 1947-1949, Romke de Vries (medio mei 2013 nog geen besluitvorming)
 - Meppel, Woonhuis 'het Klokkehuis' Groenmarkt 2, ca. 1850 (in februari 2013 zienswijze ingebracht op bestemmingsplan Kromme Elleboog; medio mei 2013 nog geen besluitvorming)
 - Haren (Gr), Zoölogisch laboratorium, 1952-1953, Rijksgebouwendienst (medio mei 2013 nog geen besluitvorming)

Verkorte jaarrekening CG 2012

EXPLOITATIEREKENING				
Opbrengsten	werkelijk jr 2011	begroting jr 2012	werkelijk jr 2012	begroting jr 2013
Contributie 2005	25		- 150	-
Contributie 2006	75		- 150	-
Contributie 2007	50		- 150	-
Contributie 2008	75		- 125	-
Contributie 2009	100		- 360	-
Contributie 2010	325		- 1.560	-
Contributie 2011	5.140	625	4.295	-
Contributie 2012	50	9.375	8.715	225
Contributie 2013			50	8.500
Giften	469	500	1.873	500
Bijdrage deelnemers excursies	2.674	3.000	2.457	2.000
Bijdragen symposia	-	2.000	-	1.500
Restitutie Griffierechten	1.796		- -	-
Vergoedingen	1.438	350	424	175
Verkoop diversen	57		- -	-
PBCF Monumentenprijs				
Uitkering Restant PBCF Monumentenprijs	12.670			
Onttrekking PBF Vrij besteedbaar deel				
tbv Folder Open Monumentendag 2012			149	
Rente	498	500	866	800
Dividend	444		- 175	-
Overig				

	-	100	-	-
Waardevermeerdering effecten	-		- 269	
Totaal	25.885	16.450	21.767	13.700

Kosten	werkelijk 2011	Begr. 2012	werkelijk 2012	Begr. 2013
Cuypersbulletin en convocaten	3.155	3.000	3.052	2.500
Reservering Jaarboeken	2.500	2.500	2.500	2.500
Website	495	1.500	17	1.000
PR	72	500	-	500
Excursies	2.734	3.000	2.299	2.000
Symposia	118	2.000	-	1.500
St. Ondersteuning Cuypersgenootschap Voorziening St. Onderst. Cuypersgenootschap	2.793	1.500	8.044 - 1.060	1.500 -
Inkoop diversen	533			
Reiskosten	425	500	179	300
Verblijfkosten	381	300	199	300
Telefoon	-	150	-	150
Porti	36	500	37	500
Secretariaatskosten	742	500	640	500
Contributies en bijdragen	198	150	294	150
Besteding PBCF Monumentenprijs Bijdrage aan KADOC Artes Living with History	3.710			
Wederopbouwkerken tussen Rijn en Maas	8.960			
Folder Open Monumentendag 2012			149	-
Kosten betalingsverkeer				

	160	150	191	200
Overige kosten en onvoorzien	75	200	85	100
Waardevermindering beleggingen	537		-	-
Saldo	1.738	-	3.021	-
Totaal	25.885	16.450	21.767	13.700

Verklaring kascommissie 2012

Steekproefsgewijs zijn de bescheiden gecontroleerd. Geconstateerd kon worden dat in de toegankelijk geordende stukken de opgevraagde informatie direct en correct te vinden was. De gecompriëerde jaaroverzichten (jaarrekening met bijlagen) geven een goed beeld van de financiële positie van het Cuypersgenootschap. De kascommissie stelt daarom de leden van de vereniging voor om de penningmeester met alle eer decharge te geven voor de gevoerde administratie in 2012.

De financiële jaarstukken, als weerslag op het gevoerde beleid, geven wel aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen. Conform de adviezen van eerdere kascommissies zijn de beleggingen afgebouwd en toegevoegd aan de spaarrekening. In herhaling van de constatering van de kascommissie bij de jaarrekening van 2011, is ook in 2012 bij enkele posten de uitkomst ongewild positief. Bij uitgevoerd beleid zou het geld nuttig besteed zijn. Er zijn geen uitgaven geweest voor de website, voor PR activiteiten en voor lezingen en voor symposia. Een mede hierdoor ontstaan positief saldo lijkt financieel gunstig, maar is inhoudelijk jammer.

Een zorgelijk punt blijft het dalend aantal leden en ook de dalende inkomsten. De huidige reserves die het uitgeven van jaarboeken mogelijk maken, geven een te rooskleurig beeld. Wanneer de op stapel staande boeken gereed zijn, zijn de

fondsen uitgeput en is een dergelijke uitgave voor jaren onmogelijk.

Geadviseerd wordt daarom een dergelijke post in komende begrotingen op te nemen. Hiermee wordt dan ook een financiële onderbouwing gegeven voor de discussie over een dan mogelijk noodzakelijke contributieverhoging.

Ofschoon risicovolle acties soms nodig zijn, is de grootteorde van deze tegenvallers toch dermate, dat geadviseerd wordt hier een beleidsmatig ondersteunde schatting van te maken en in komende begrotingen op te nemen.

Wageningen, 7 juni 2013

De kascommissie, bestaande uit J.J.P. Gardeniers en M. Kuipers

Tentoonstelling Cuypers en het Rijksmuseum

Cuypershuis te Roermond van 8 juni 2013
t/m 11 mei 2014

Met de expositie 'Cuypers en het Rijksmuseum' haakt het Cuypershuis in op de opening van het gerenoveerde Rijksmuseum. Een belangrijk besluit tijdens het renovatieproces is het project 'Verder met Cuypers' geweest waardoor er veel decoraties en oorspronkelijke ontwerpplannen van Pierre Cuypers zijn teruggebracht in oude glorie. Een bijzondere keuze, want het ontwerp en de bouw van het Rijksmuseum waren aan het eind van de 19de eeuw onderwerp van discussie.

Het Rijksmuseum was bij oplevering in 1885 het grootste gebouw van Nederland en ook één van de duurste, gebouwd op een drassige polder aan de rand van Amsterdam. Volgens ingewijden verkeert het gebouw nu pas in de staat zoals Cuypers het bedacht had, ruim 135 jaar later.

Maar wat had Cuypers dan als ontwerp bedacht? Hoe haalde hij (als katholieke architect) deze prestigieuze opdracht binnen? Hoe is dit magistrale gebouw uiteindelijk door hem gerealiseerd? De tentoonstelling in het Cuypershuis probeert met unieke, aansprekende en originele ontwerptekeningen en documenten uit o.a. eigen collectie en in bruikleen van het Nederlands Architectuur instituut deze vragen te beantwoorden! Interessante anekdotes worden verteld over het Rijksmuseum als 'Gesamtkunstwerk', als symbool, als politiek instrument, als voorbeeld van cultureel ondernemerschap en als twistpunt waardoor koning Willem III niet aanwezig was op de opening. Daarbij wordt de centrale rol van de geboortestad van Cuypers niet vergeten.

De bezoeker loopt rond in een grote houten maquette van de eregalerij die je in het Rijksmuseum naar de Nachtwachtzaal voert. Het is een ontwerp van Bart van den Boom en Atelier de Vree uit Maastricht. Het is alsof je in een mini-Rijksmuseum terecht bent gekomen. In de kabinetten kun je het proces van ontwerpwedstrijd tot voltooiing van het museum zien.

Het was in de ogen critici een rooms complot, zeker toen Cuypers zijn ontwerp in gotisch middeleeuwse stijl aanpaste. Het museum leek wel een kathedraal, riepen de critici in koor.

In een schets van het opengewerkte middendeel van het museum zie je in de onderdoorgang een paardentram en een man te paard. Fietsen ontbreken (nog) in de gang die de verbinding moest gaan vormen tussen de stad en de nog te ontwikkelen buurt achter het museum, nu Oud-Zuid. De schetsen die Cuypers maakte voor het Rijksmuseum voeren je door de tentoonstelling.

Tijdens de voorbereiding voor de expositie ontdekten de medewerkers van het Cuypershuis schetsen van de Weense schilder Georg Sturm (1855-1923). Wat ze niet wisten was dat het voorontwerpen waren voor wandschilderingen die Sturm op verzoek van Cuypers medio jaren tachtig van de negentiende eeuw aanbracht in de voorhal van het Rijksmuseum. Nu de wandschilderingen van Sturm weer in volle glorie te zien zijn in het Rijksmuseum was duidelijk wat deze schetsen voorstelden. De schetsen *Naastenliefde* en *Willebrordus predikt het christendom in Friesland* prijken prominent in de expositie.

De expositie is nog tot 11 mei 2014 te zien in het Cuypershuis. Meer info: www.cuypershuisroermond.nl

Van Cuypershuis naar Cuypers' graf op het oude kerkhof

Op het in 1785 gestichte Oude Kerkhof vindt u het grafmonument van Pierre Cuypers en zijn familie en drie door hem ontworpen kapellen. Verder vindt u een grote variatie grafmonumenten in vele stijlen en allerlei materialen uit de periode 1785 tot 1960.

Tegenover het Cuypershuis staat een modern gebouw met een ontwerp van Peter Struycken voor de inkleuring van de gevel. Rechts hiervan begint de Kapellerlaan. Deze voert u na ongeveer 1 kilometer langs vele prachtige huizen en een mooi uitzicht op het Roerdal naar het Oude Kerkhof, Kapel in 't Zand en het Kruiswegpark. Overal sporen van Cuypers. Bovendien zijn de Kapelse Molen en de Galgenberg de moeite waard.

De Kapellerlaan is in 1730 aangelegd voor de vele pelgrims naar een kapel met het miraculeuze Mariabeeld dat in 1435 gevonden was. Op nummer 30 een ontwerp van leerling van Pierre Cuypers. Op nummers 57 en 59 fraaie huizen rond 1897 van architect Delsing. Op nummer 48 woonde Albin Windhausen die in 1895 naar schetsen van P. Cuypers de schildering boven het priesterkoor en de kruiswegstaties in de Kapel in 't Zand maakte. Naast nummer 50 is een klein pad dat leidt naar het atelier van Windhausen, ontworpen door Delsing, die net als Windhausen, begraven ligt op het Oude Kerkhof.

Verderop een mooi uitzicht over het Roerdal met wegkapelletje, waarachter een pad naar de Roer leidt. Aan het eind gaat de Kapellerlaan voor de Kapel in 't Zand naar links en dan de weg naar links: de Herkenbosscherweg, die overgaat in Weg langs het kerkhof. Het Oude Kerkhof

heeft aan deze kant vier ingangen waarvan alleen de 3^e altijd open is van 8 uur 's morgens tot zonsondergang.

De Algemene Begraafplaats nabij de Kapel in 't Zand, plaatselijk bekend als Den Aje Kirkhaof is in 1785 op bevel van keizer Jozef II gesticht. Roermond hoorde toen onder de Oostenrijkse Habsburgers. Het is daarmee bijna de oudste begraafplaats van Nederland (Weert is enkele maanden ouder). Daarom vindt u hier 200 jaar grafcultuur in allerlei stijlen en materialen.

Als u door de poort gaat en linksaf terugloopt langs de muur vindt u bij de vorige poort naar rechts de Hoofdallee. De plattegrond van deze eerste uitbreiding van de begraafplaats is in 1857 door Pierre Cuypers ontworpen. Als u de hoofdallee inslaat, ziet u links over de muur het Graf met de Handjes. Van deze kant reikt de katholieke jonkvrouwe Van Aefferden haar hand naar haar protestantse echtgenoot kolonel Van Gorkum aan de andere kant van de muur op het protestantse deel.

Lopend over de hoofdallee ziet u rechts de zeshoekige grafkapel van de familie Stoltzenberg, de compagnon van Pierre Cuypers, die het ontwerp maakte.

De hoofdallee leidt naar de door Pierre Cuypers in 1886 ontworpen grafkapel voor de Roermondse bisschoppen. Dit is de belangrijkste plek op de kruising van hoofdallee en zijlanen naar de twee hoogkruisen. De in mozaïek uitgevoerde tekst "Beati mortui, qui in Domino moriuntur" boven de ingang van de bisschoppelijke grafkapel betekent vertaald "Zalig zijn zij die zullen sterven in de Heer".

Links achter deze grafkapel is het familiegraf van Cuypers in neogotische

stijl. Cuypers legde in 1858 een grote grafkelder aan. Het grafmonument dateert uit 1898 na de dood van zijn tweede vrouw. Pierre Cuypers zelf werd in 1921 bijgezet net als later zijn zonen Jos en Theo en andere familieleden. In 2006 werd het grafmonument gerestaureerd. De beelden werden opnieuw gemaakt. De oorspronkelijke beelden staan in de kruisgang bij het Cuypershuis.

Verder rechts tegen de achtermuur een grafkapel met twee monumentale beuken. Deze in natuursteen uitgevoerde kapel is ontworpen door Pierre Cuypers in 1860 voor de familie Bongaerts en onlangs gerestaureerd. Binnen zijn nog de originele kleuren. Verderop rechts het lijkenhuisje dat nu gerestaureerd wordt. Met de rug hier naartoe ziet u de uitgang.

Pierre Cuypers en de Kapel

De Kapel in 't Zand in de huidige vorm is in 1895 gebouwd naar een ontwerp van een leerling van Pierre Cuypers: Johannes Kaiser. Wat betreft grootte een kerk, maar de eeuwenlange naam "kapel" is gebleven. Wel ontwierp Pierre Cuypers rond 1905 zelf de zijingang aan de Kapellerlaan. Overdag kunt u de dubbele houten deur tegenover Herkenboscherweg ingaan: de processiegang naar Onze Lieve Vrouw in 't Zand. Hij ontwierp ook de achtergrond en het hekwerk in de Mariakapel. In 1866 herstelde hij de handjes van Jezus op de arm van Maria. Hij adviseerde het Mariabeeldje opnieuw te schilderen, maar de rector van de Kapel in 't Zand besloot het beeld juist te ontdoen van de polychromie.

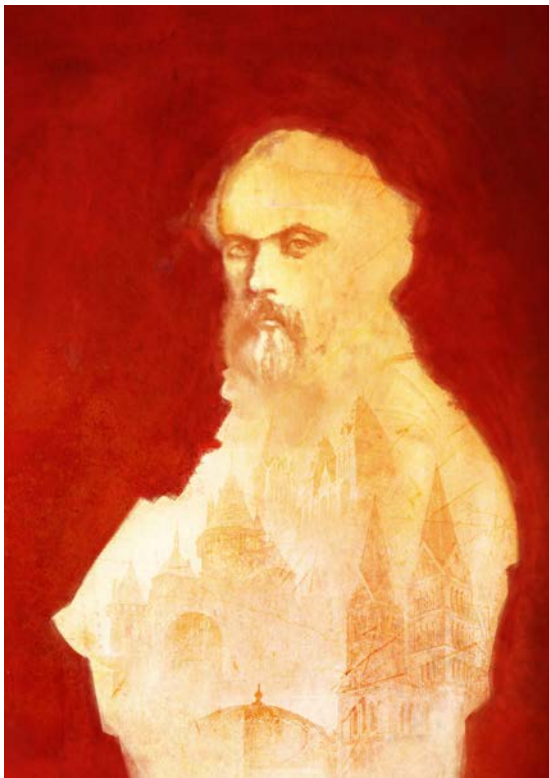
Cuypers' graf en de bisschoppelijke grafkapel op de rooms-katholieke begraafplaats in Roermond. Opnamen april 2013

Pierre Cuypers en het Kruiswegpark

In 1921 tekende Pierre Cuypers het grondplan van dit driehoekige park aan de Parklaan. De beelden zijn gemaakt door Lückner en Geelen die beiden in zijn werkplaatsen gewerkt hebben. De sleutel is te verkrijgen bij café-restaurant Parkzicht, Parklaan 2.

Boek Cuyperskoorts

Roermonds Literair Broederschap, Cuyperskoorts, uitgave Stichting Roermond Literatuurstad, 2013, 119 p., prijs 15 euro (excl. Verzendkosten) te koop bij Cuypershuis Roermond en Rijksmuseum Amsterdam, te bestellen via museum@roermond.nl of via de boekhandel.

Daniëlle Danker heeft n.a.v. de recente restauratie van zijn werkplaatsen en atelier in Roermond (en de restauratie van het Rijksmuseum in Amsterdam) het idee opgevat om collega's te vragen hun

literaire licht over Cuypers te laten schijnen.

In Cuyperskoorts klinken de verhalen van 24 auteurs in echo op het leven en werk van architect Pierre Cuypers. Het zijn stuk voor stuk zeer leeswaardige verhalen die je niet in één keer achter elkaar moet lezen. Het beste is er de tijd voor te nemen en één of twee verhalen per keer uit te kiezen.

Op p. 15 begint een brief van een zekere Cornelis aan zijn ouders. In eerste instantie dacht ik dat hier om een originele brief gaat. Echter, de auteur heeft m.b.v. gegevens uit 1849 een brief geschreven die destijds geschreven had kunnen zijn...

Andere bijdragen gaan over de kunstwerkplaatsen van het Cuypershuis, Kasteel de Haar, de Ambachts- en Teekenschool Roermond, kasteel Aerwinckel in Posterholt, het graf van Cuypers, het Kurhaus in Valkenburg aan de Geul en natuurlijk de Munsterkerk. Twee bijzondere artikelen wil ik nog onder de aandacht brengen. Het ene is van Marcel Linssen over ons eigen Cuypersgenootschap: de Muskietiers van de monumenten. Deze bijdrage wordt met toestemming van de auteur in het volgende bulletin geplaatst.

Het andere artikel is van Piet Poell en beschrijft de haat/liefde relatie tussen Pey en Echt over de bouw van de nieuwe kerk. Het verhaal gaat over Harie die vermoord is. Voor de rest kunt u het beste het boekje kopen. Gelet op de geringe oplage kunt u het beste e.e.a. bestellen bij het Cuypershuis.

Bij het lezen wordt u meegenomen in de herinneringen van de auteurs aan het leven en werk van Pierre Cuypers. Het boek is prachtig vorm gegeven door Lodewijk Imkamp en de illustratie op de cover is van Marco Jeurissen die bij deze recensie met toestemming staat afgedrukt.

Geboorteakte Pierre Cuypers. Bron: Cuypershuis, Roermond.

Wist u dat... tien eeuwen kasteel De Haar

Wat een Weelde. Tien eeuwen Kasteel de Haar is een monumentale uitgave over het grootste en meest sprookjesachtige kasteel van Nederland. Vlak voor de Eerste Wereldoorlog voltooide Pierre J.H. Cuypers Kasteel de Haar, na meer dan twee decennia van bouwactiviteit. Geassisteerd door zijn zoon Joseph restaureerde, reconstrueerde en complementeerde de architect in deze periode de eeuwenoude ruïne, met als resultaat een heus *Gesamtkunstwerk*: een omgrachte burcht met een voorburcht, een stallencomplex, een kapel, een dorp, tuinen en een park. Het complex is volledig ontworpen in middeleeuwse trant, maar wel gebouwd met de modernste materialen en voorzien van destijds geavanceerde installaties zoals liften, centrale verwarming en

elektrische verlichting. De opdrachtgever, Etienne baron van Zuylen van Nijvelt, wenste namelijk luxe en comfort, want ontving hier, onder de rook van Utrecht, de toenmalige internationale jetset. Zijn zoon Egmont en kleinzoon Thierry zouden deze traditie voortzetten tot ver in de twintigste eeuw, en ook de achterkleindochters, de baronessen Van Zuylen van Nijvelt, hebben een warme band met het Kasteel en verblijven er nog regelmatig.

Nu de restauratie van Kasteel de Haar is voltooid, verschijnt deze omvangrijke monografie. De vele nieuwe kennis die tijdens de werkzaamheden aan het 'kanjermonument' is opgedaan, is verwerkt in het boek. Behalve aan de genoemde aspecten wordt eveneens aandacht besteed aan de duizendjarige geschiedenis van het domein, zijn bewoners, de collectie van het Kasteel en

de restauratie zelf.

Wist u dat...

... het kasteel in totaal 200 ruimten (inclusief afsluitbare toiletten en kasten) heeft die als vertrekken kunnen worden bestempeld?

... De Haar in de 15de eeuw een de grootste en belangrijkste kastelen was van de lage adel in de Noordelijke Nederlanden?

... het kasteel voor de baronale familie een vakantieverblijf was? Kasteel de Haar was 'slechts' een pied-à-terre waar de familie in de septembermaand verbleef.

... de baron vele gasten uit de internationale jetset ontving in september op Kasteel de Haar? Zo ging Maria Callas gezellig mee naar de plaatselijke kermis in het dorpje Haarzuilens en scheurde Brigitte Bardot met een brommer door het kasteel. Andere bekendheden waren Coco Chanel, Aristoteles Onassis, Georges Pompidou, Roger Moore, Yves Saint Laurent, Gregory Peck, Michael Caine en Joan Collins.

... baron Etienne om indruk te maken op zijn gasten extra dieren huurde voor het park in september, herten, springbokken, witten en zwarte zwanen, knobbelganzen, hundes etc., maar dat de verhuurder vaak ontstemd was over de conditie waarin hij de dieren terugkreeg?

... barones Hélène als telg uit de puissant rijke familie De Rothschild de herbouw van het kasteel financierde? En dat zij een eigenzinnige, vrijgevochten vrouw was én de allereerste vrouw met een rijbewijs?

... De Haar behoort tot de belangrijkste adellijke opdrachten van een *gesamtkunstwerk* in Europa?

... op het menu van middeleeuwse kasteelbewoners niet alleen kip, grauwe gans, grutto en patrijs stonden, maar ook veel fruit, rijst en spreuwen?

... om zo spoedig mogelijk een volwassen park te creëren er er een paar honderd bomen van minimaal 25 jaar oud uit de hele Provincie Utrecht naar Kasteel de Haar vervoerd werden? Dat transport ging op 'malle jannen' en de bomen die toen zijn verplaatst zijn nu dus bijna 130 jaar oud.

... het archeologisch onderzoek ondanks de diepe ontgravingen voor het souterrain door Pierre Cuypers nog veel nieuwe informatie heeft opgeleverd?

... op de later inpandige binnenplaats een waterput aanwezig was die in de 17^e eeuw in gebruik werd genomen als beerput voor het afval uit de keuken en kasteel? In deze beerput is luxe aardewerk (o.a. vroeg 16^e-eeuws kraakporcelein) gevonden.

... in het kasteel al in de 18de eeuw graffiti is aangebracht door ongenode bezoekers?

... de vorm van het Grote Cour voor de hoofdingang niet voor niks rond is? Dat was ideaal als de gasten van de baron aankwamen in grote koetsen met wel zes paarden ervoor. Veel paarden voor je koets betekende dat je heel veel geld had.

... de centrale verwarming van 1900 op basis van stoom nog altijd functioneert?

... de vondst van twee houten dakshingles het aannemelijk maken dat het kasteel in haar vroegste vorm niet met lei was gedekt, maar met houten shingles?

... er 15 bediendevertrekken zijn op de 3e etage van het kasteel met daarbij twee

'moderne', 20^e-eeuwse badkamers? Voor het oorspronkelijke sanitair moest personeel naar buiten dus.

... het ontwerp van de Rozentuin terugvoert naar een wagenwiel met acht spaken? In de rozentuin staan ruim 1.000 rozen, in wel 79 variëteiten.

... de oude kasteelbewoners exclusief en gezond aten, gezien de vondst van resten/zaden van rijst, paradijskorrel, kruidnagel, zwarte peper, pruimen, perziken, abrikozen, zwarte moerbeï, aardbeien, druiven, vijg, gele kornoelje, mispel, kappers, framboos, dauwbraam, kweepeer, hazelnoot, walnoot, amandel, meloen, komkommer, aalbes, bosbes, kruisbes, pastinaak, peen, raap(zaad), biet, andijvie, cichorei, zwarte mosterd, tijm, rozemarijn, kervel, anijs, peterselie, hyssop, postelein, bernagie en gewone veldsla?

... baron Etienne en barones Hélène twee Ceylonse buffels vanuit Indonesië lieten verschepen naar De Haar en dat de buffels daar nog nageslacht kregen?

... het verhaal van de verwoesting door de Fransen in de 1672 uit de duim is gezogen?

... op De Haar de eerste particuliere autogarage van Nederland is ontworpen, nog voordat hier de eerste auto reed? De auto heeft Pierre en Joseph Cuypers dan ook de nodige hoofdbrekens bezorgd.

... er in het kasteel 20 slaapkamers en 12 badkamers zijn?

... Kasteel de Haar al in de 13^e eeuw bestond in de vorm van vermoedelijk een houten of stenen woontoren op een min of meer rond en omgracht eiland van 30 m doorsnede?

... de kapel van De Haar een continuïteit als grafkapel van de familie heeft gekend tot in de 21^e eeuw?

... Kasteel de Haar tussen de 13^e en de 16^e eeuw geleidelijk is uitgebouwd, waarbij de ronde vorm van het eiland als uitgangspunt diende voor het latere veelhoekige kasteel?

... de Riddertoren in 2004 tijdens de restauratie van het Kasteel is afgescheurd en bijna is ingestort?

... het boek *Wat een weelde. Tien eeuwen Kasteel de Haar* ruim 660 pagina's bevat, een kleine 4 kilo weegt, 20 hoofdstukken telt, ruim 800 afbeeldingen bevat, 17 auteurs, en financieel mogelijk is gemaakt dankzij ruim 20 organisaties?

Opname: Wikimedia Commons

Wat een weelde, Tien eeuwen Kasteel de Haar, onder redactie van J. Heijenbrok, G. Steenmeijer en K. Timmers, onder auspiciën van Stichting Kasteel de Haar en RCE, 2013, 660 p. + 1 stamboom Van Zuylen van Nijvelt + 1 overzicht Verwantschappen + 2 leeslinten, ISBN 978-90-400-7819-4. Prijs 59,95 euro te bestellen bij WBOOKS (zie ook bijgevoegde folder).

In Tien eeuwen Kasteel de Haar wordt op een historisch verantwoorde wijze de bouw en de geschiedenis van kasteel de Haar beschreven. In het boek zijn door diverse auteurs bijdragen geschreven over het landschap, de vroegere bewoners, de vroegste voorgangers van het kasteel, de bouwgeschiedenis voor en na 1892, de plannen voor restauratie en herbouw, de bewoners vanaf 1890, interieur en collectie, de decoraties, de kapel, het kasteelterrein en de bijgebouwen, de technische installaties, de aankoop van gronden en het nieuwe dorp Haarzuilens, het park, de moestuin en de kassen, de restauratie en de beeldvorming over het kasteel.

Het boek is een lust voor het oog. Het boek bevat vele honderden, niet eerdere gepubliceerde afbeeldingen die de lezer alle details van Kasteel de Haar laten zien. Je kunt het wellicht ook als een kijkboek zien. Het is op een voortreffelijke manier uitgegeven en is rijkelijk voorzien van kleurenfoto's en ingekleurde tekeningen. Zelden zal de bouwgeschiedenis van een kasteel zo gedetailleerd zijn vastgelegd. De auteurs zijn erin geslaagd de geschiedenis van kasteel de Haar voor iedereen toegankelijk te maken.

Voor de leden van het Cuypersgenootschap zijn de volgende hoofdstukken interessant: De herbouw van het Kasteel 1892-1912 (p. 143 e.v.), 'Cette splendide restauration' De plannen voor de restauratie en herbouw het Kasteel (p. 167 e.v. door Wies van

Leeuwen), Cuypers, Van Zuylen et 'le goût Rothschild': interieur en collectie (p. 305 e.v.), Ateliergeheimen: de decoraties in het Kasteel (p. 335 e.v.), De Kapel (p. 365 e.v. gerestaureerd door 'bureau Cuypers'), Kasteelterrein en bijgebouwen: poorten, Châtelet en Stalplein (p. 407 e.v.), De aankoop van de gronden en het nieuwe dorp Haarzuilens (p. 471 e.v. door Hugo Landheer), Een eclectisch park (p. 493 e.v.) en Verdaagde schoonheid. Een receptiegeschiedenis van De Haar als ruïne en als Cuyperscreatie (p. 579 e.v.). In feite wordt in het boek hoofdzakelijk de bouwgeschiedenis van Kasteel de Haar beschreven waarbij Pierre en Jos Cuypers' (werk)tekeningen de hoofdrol spelen. Als tekenaar is onder meer ook Jan Stuyt (1868-1934) werkzaam. De bouw van het kasteel werd vlak voor de Eerste Wereldoorlog, na twee decennia van bouwactiviteit, afgerond.

Het resultaat van een heus *Gesamtkunstwerk* dat ongeëvenaard is: een omgrachte burcht met een voorburcht, een stallencomplex, een kapel, een dorp, tuinen en een park. Het complex is door Cuypers volledig ontworpen in middeleeuwse trant, maar wel voorzien van de destijds modernste materialen en geavanceerde installaties, zoals liften, centrale verwarming en elektrische verlichting.

Naast het Rijksmuseum en Centraal Station kun je Kasteel de Haar als één van de hoogtepunten uit het oeuvre van Pierre Cuypers beschouwen. De opdrachtgevers, Etienne baron van Zuylen van Nijvelt en zijn vrouw Hélène de Rothschild, lieten Cuypers de vrije hand.

Samen met zoon Jos zorgde hij ervoor dat de ruïne als een phoenix uit zijn as verrees om als kasteel, als *Eigendenkmal* voor de baron en barones te fungeren. Dat het dorp Haarzuilens daarvoor verplaatst moest worden, was geen probleem. Er was geld genoeg om voor de bewoners een

nieuw Haarzuilens te laten bouwen iets verderop, buiten het zicht van de familie. Het boek over Kasteel de Haar is een must voor iedereen die geïnteresseerd is in de bouwgeschiedenis van dit kasteel, maar met name ook voor de manier waarop Cuypers zijn ideeën in de praktijk bracht. Het boek wordt geïmplementeerd met het notenapparaat, een uitvoerige literatuurlijst, een index van geografische namen en personen en ruimteaanduidingen.

(Recensie door Marcel Richter)

Eclecticisme, modern of niet?

In hoeverre kunnen Cuypers en Berlage nog als voorlopers van de moderne architectuur worden beschouwd? Prille studies naar hun leven en werk hielden lange tijd de mythe voor dat zij de bouwkunst in de negentiende eeuw meer richting gaven dan hun tijdgenoten, laat staan generaties architecten van vóór hun tijd. Zij werkten met moderne materialen en constructiemethoden die deels eerder al waren beproefd. Cuypers en Berlage waren beide sterk ideologisch ingesteld, de eerste als katholiek en de tweede als socialist. Maar moet de negentiende-eeuwse architectuur wel zo ideologisch geladen zijn om deze werkelijk als modern te beschouwen?

Recentere studies en artikelen lijken deze mythe te ontmaskeren. Want de aanzet naar de moderne tijd kwam al veel eerder, juist bij de bouwmeesters die een “willekeurig” eclecticisme omarmden. Veel van wat zij ontwierpen leek alleen al in op het gebied van ruimteconcept modern te zijn. Dan hebben wij het nog niet eens over de uitdagingen die nieuwe gebouwtypen, zoals stations, theaters en overdekte winkelgalerijen, met zich meebrachten. De eerste moderne trekken leken begin negentiende eeuw in het

buitenland te ontstaan. Het eclecticisme wortelde in Frankrijk, rond de “rationalistisch” ingestelde architectuur van de École des Beaux-Arts. Gezaghebbende publicaties hebben een licht op de moderne invloeden op de Nederlandse negentiende-eeuwse bouwkunst geworpen, die al vóór de tijd van Cuypers zichtbaar werden. We noemen in dit geval de dissertaties van Auke van der Woud en Petra Brouwer. Ook Wilfred van Leeuwen onderschrijft dit in een zeer lezenswaardig artikel in het Franse tijdschrift voor kunstgeschiedenis *Perspective*. In een speciaal themanummer van het jaar 2011 wordt aandacht besteed aan de negentiende eeuw in Nederland. Hij betoogt in zijn artikel *Stijl of pragmatisme? Het debat over de architectuur van de 19^e eeuw in Nederland* – evenals Van der Woud en Brouwer – dat Cuypers niet de eerste was die zich door aan de natuur ontleende motieven liet leiden. Tevens betoogt hij dat een strikte omarming van stijl als ideologisch middel en rationalisme niet zondermeer de basis voor modernisme is. Juist het bestuderen van verschillende perioden uit het verleden leidde volgens hem tussen 1840 en 1860 al tot een nieuwe esthetiek die onmiskenbaar aan de basis lag voor een eigentijdse stijl. Het architectenberoep werd toen eveneens moderner en de invloed van andere disciplines, zoals natuurwetenschappen, kwam op. Het artikel is in het Frans geschreven, maar een kleine samenvatting in het Nederlands dekt in voldoende mate de inhoud. Over de oorsprong van moderne architectuur valt eindeloos te discussiëren, maar vast staat dat de basis voor een moderne tijd interdisciplinair en pragmatisch was. Hierdoor kan Cuypers eigenlijk niet meer als profeet voor de moderne bouwkunst worden gezien. Maar als wij enkele van zijn kerken uit de jaren rond 1870 beschouwen, moeten wij

constateren dat hij op gebied van constructiewijze wel degelijk vooruitstrevend was, omdat hier de

nuchtere zichtbare constructie die Berlage dertig jaar later zou toepassen reeds verschijnt.

Paleis voor Volksvlijt in Amsterdam omstreeks 1900, gezien vanaf de Weteringschans. Opname: J. Olie (bron: Wikimedia Commons)

Wilfred van Leeuwen, 'Stijl of pragmatisme? Het debat over de architectuur van de 19e eeuw in Nederland', *Perspective, actualités de la recherche en histoire de l'art. La revue de l'INHA*, 4, 2010/2011, 748-766. Franstalig met samenvatting onder andere in het Nederlands. Te bestellen bij Institut National d' Histoire de l' Art (INHA) te Parijs. E-mail via mevr. R. Emlein; robin.emlein@inha.fr. Mailen kan in het Engels.

Overige uitgaven

Boeken Rijksmuseum

Nai010 uitgevers heeft onlangs twee boeken uitgegeven over de verbouwing van het Rijksmuseum. In Het nieuwe Rijksmuseum, Cruz y Ortiz Architects, laat auteur Jaap Huisman de lezer kennismaken met de ontwerpprincipes van Cruz y Ortiz. Hij toont hoe zij het Rijksmuseum blootlegden en licht en lucht toerden in het hart van het museum met als voornaamste doel het gebouw integraal aan het publiek terug te geven. Met talloze schetsen, plattegronden, prachtige foto's van het resultaat én de

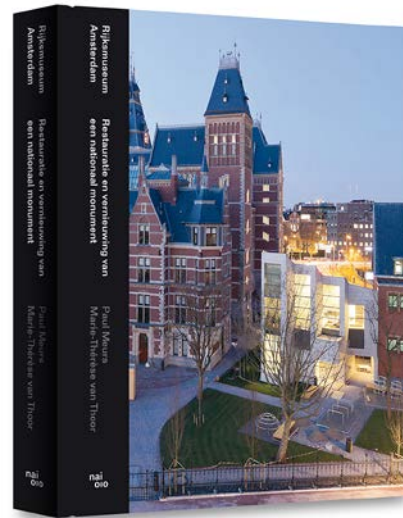
visie van de laatste vier directeuren op het Rijksmuseum van nu en dat van de toekomst. Het is een boek voor een breed publiek en vakgenoten (prijs 39,50 euro). Een andere uitgave is *Rijksmuseum, Photography by Wijnanda Deroo*. Sinds 2004 heeft de Nederlands/Amerikaanse fotografe Wijnanda Deroo de renovatie en nieuwbouw van het Rijksmuseum gevolgd en gefotografeerd. Het resultaat is het boek *Rijksmuseum*, waarin Deroo met haar foto's het verhaal vertelt van deze veel besproken renovatie. Het door Irma Boom ontworpen boek verscheen bij de officiële heropening van het Rijksmuseum op 13 april 2013 (prijs 29,50 euro).

In december 2013 verschijnt het gedegen standaardwerk over de geschiedenis, restauratie en vernieuwing van het Rijksmuseum. In dit boek komt aan de orde de totstandkoming van het gebouw onder Cuypers, de relatie tot de collectie, de situering in de stad en de maatschappelijke context, de formulering van de opgave voor de restauratie en de lange weg naar de succesvolle heropening in 2013.

Uitvoerig documenteert een team van specialisten de ontwerpgeschiedenis van het gebouw en de transformatie tot museum van de eenentwintigste eeuw. De ontwerpen van architecten Cruz y Ortiz, Van Hoogevest en interieurarchitect Willemte worden belicht in relatie tot de visie van de museumdirectie en monumentenzorg, de rol van de Rijksbouwmeester en de betrokken ministeries bij de totstandkoming van de meest spraakmakende verbouwing van Nederland.

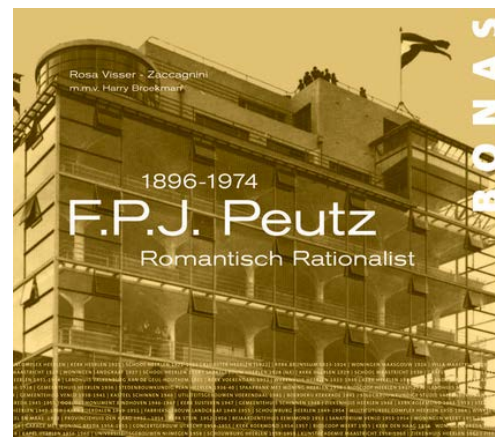
Als leden nu intekenen, kost het boek 49,50. Na 9 december 2013 kost het boek 59,50 euro. Bestellingen kunnen per mail geplaatst worden info@naibooksellers.nl of

info@nai010.com of per post Postbus 21927, 3001 AX Rotterdam.

BONAS-monografie over architect Peutz verschenen

R. Visser-Zaccagnini m.m.v. H. Broekman, F.P.J. Peutz 1896-1974 Romantisch Rationalist, uitgave BONAS, 2013, 247 p., ISBN 978-90-76643-65-6. Prijs 30 euro te bestellen bij BONAS, www.bonas.nl

Rosa Visser-Zaccagnini heeft, met medewerking van Harry Broekman, een eerste oeuvre-catalogus samengesteld waarin ook de biografie van architect Frits Peutz uitgebreid aan bod komt. Zij heeft dankzij de fiches van zoon Jan Peutz niet alleen de gerealiseerde ontwerpen kunnen

opnemen, maar ook de plannen die nooit verder zijn gekomen dan de tekentafel. Frits Peutz vindt in de snel groeiende mijn gemeente Heerlen een vruchtbaar klimaat voor zijn werk. Burgemeester Van Grunsvan wil Heerlen de moderne uitstraling van een levendige centrumgemeente geven. In de jaren dertig van de twintigste eeuw realiseert Peutz dan ook een groot aantal markante gebouwen zoals het Glaspaleis van modehuis Schunck, het raadhuis, bioscoop Royal en het Retraitehuis.

In het oeuvre van Peutz is het Glaspaleis zonder twijfel het hoogtepunt. In Heerlen tekent hij acht bouwwerken in de geest van het Nieuwe Bouwen. Zijn woonhuis annex atelier 'Op de Linde' uit 1931 kun je als zijn manifest beschouwen: veel glas en beton.

Peutz heeft veel voor kerkelijke instellingen ontworpen zoals scholen, ziekenhuizen en kerken (o.a. markante koepelkerken zoals de Moeder Annakerk in Heerlen en de H. Geestkerk in Roermond). Granpré Molière was niet erg te spreken over het gebruik van glas en beton in de ontwerpen van Peutz. Het gebruik van beton stelde Granpré Molière gelijk met het communisme. Peutz reageerde met de hem kenmerkende droge humor: "Bij het bouwen heb ik wat wijwater bij het beton gedaan".

Net zoals Pierre Cuypers mag je Peutz, zo geeft Rosa Visser-Zaccagnini aan, gerust een *Gesamtkünstler* noemen. Peutz waardeerde Pierre Cuypers en Jan Stuyt. Het is lastig om Peutz binnen een architectuurstroming te definiëren. Vanwege het Glaspaleis is hij voor velen een ware modernist die de ontwerpopgave rationeel benaderde. Toch hanteerde hij in zijn ontwerpen een geheel eigen idioom zoals in zijn woonhuis: moderniteit met eigen toevoegingen. Bij de bouw van kerken was Peutz veelal gebonden aan de stringente regels van zijn

opdrachtgevers, maar hij paste wel glas en beton toe.

Peutz' werk raakte in de jaren zeventig van de vorige eeuw in vergetelheid. Met recht kan nu gesteld worden dat Rosa Visser-Zaccagnini architect Peutz hieruit heeft gehaald. Haar boek is onmisbaar voor diegenen die zich willen verdiepen in het leven en werk van Frits Peutz.

(recensie door Marcel Richter)